

256025

2.

Ціна 60 сот.

Г. ІВЗЕН.

БУДІВНИЧИЙ :: СОЛЬНЕС ::

Драма в трьох діях.

Галицька Накладня
Якова Оренштайна в Коломиї.

В оправі коштує 80 сот.

256025

Г. ІБЗЕН.

P
36641

Будівничий Сольнес. ❧

Драма в трьох діях.

На українську мову 'переложив
МИРОСЛАВ КАПІЙ.

НБ ПНУС

256025

БІБЛІОТЕКА
Івано-Франківського
педагогічного Інституту
Інв. _____

Галицька Накладня
Якова Оренштайна в Коломиї.

О С О Б И:

Будівничий Гальвард Сольнес.
Аліна, його жінка.

Др. Гердаль, домашній лікар.

Кнут Бровік, колишній архітект, тепер
асистент Сольнеса.

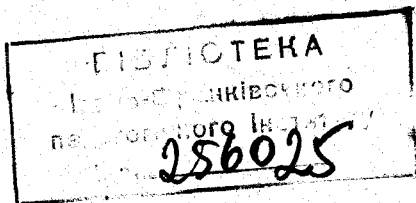
Рагнар Бровік, його син, рисівник.

Кая Фослі, його своячка, бухгалтерка.

Гільда Вангель.

Женщини.

Громадка людей на вулиці.

Дія I.

Робітня будівничого Сольнеса із звичайною обставою.

(На ліво ведуть двері у передню. На право до інших кімнат дому. В середині отворені двері до рисункової кімнати. На переді сцени, на ліво, пульт, закиданий книгами, листами та приладами до писаня. Подальше дверий печ. На право у куті софа, біля неї стіл та кілька крісел; на столі графин з водою й склянка. На переді сцени на право малий столик і лавочка. Запалені ляmpi, в кімнаті рисунковій, на столі перед софою та на пульті).

Ява I.

Кнут Бровік та його син Рагнар, сидять в кімнаті рисунковій заняті помірами та рахунками. Кнут Бровік, старший мущина, худощавий, з сивим волоссям та бородою. На ньому витертий, однак чисто удержаний чорний сурдут, та біла, пожовкла дещо краватка; на очах окуляри. Рагнар Бровік, трицятилітній, гарно одітий мущина, блондин, держить ся дещо похило. Кая Фослі стоїть в робітні біля пульта, над головною книгою бюро; вона струнка, молода дівчина, двадцятилітня, однак хоровита на вигляд. Зелені скла хоронять її очі. Усі троє працюють хвилину мовчки.

Кнут Бровік (піднімаєть ся нараз від рисункового стола, наче пройнятий тривою, віддиhaє глибоко й важко і підходить

до отворених в робітню дверей). Ні, я не видержу довше!

Кая (підходячи до його). Мабуть вам дуже погано сьогодні?

Бровік. Ах, мені здається, що з дня на день мені гірше!

Рагнар (підійняв ся од стола і підходить ближше). Ви повинні піти додів, тату. Спробувать би вам, заснути трохи —

Бровік (нетерпеливо). Може положитись до ліжка? Хочеш мабуть, щоб я цілком задушив ся?...

Кая. Але-ж відтак можна перейти ся.

Рагнар. Так, вчинить се тату. Я піду з вами.

Бровік (живо). Не піду, поки він не прийде! Сьогодні вечір мушу рішучо з ним розмовитись.... (люто) з ним..... з принципалом!

Кая (стурбовано). Але-ж ні дядечку, заждіть з тим!

Рагнар. Так, краще заждати, тату!

Бровік (віддихає важко) Га — га! Часу нема у мене довше ждати.

Кая (наслухуючи). Тихо! Чую його на долині на сходах.

Усі (розходять ся до своєї роботи).

(Хвилина мовчанки).

Будівничий Гальвард Сольнес (входить крізь двері від передньої; старший мущина, здоровий та дужий, з коротко стриженим волосем, чорною бородою, чорними густими бровами, одягнений в зеленкуватий жакет, в руках держить мягкий повстяний капелюх; під пахою мапка з паперами.)

Ява II.

Попередні. Сольнес.

Сольнес (спиняється в дверях, вказує на рисункову кімнату і питає шепотом) Їх нема?

Кая (пошепки, хитає головою) Ні! (відкладає зелені скла на бік).

Сольнес (переходить через кімнату, кладе капелюх на крісло, мапку з паперами на стіл, що стоїть біля софи, а відтак підходить до пульта, біля якого стоїть Кая)

Кая (пише безпереривно, видаєть ся однак стурбованою та несупокійною).

Сольнес (голосно) Що ви там втягаєте у книгу — пані?

Кая (повільно) О, се дрібниця, се —

Сольнес. Позвольте мені глянути, пані. (він схиляється понад неї, немовби дивив ся у книгу й шепотом говорить) Кая?....

Кая (пишучи, тихо) Що?

Сольнес. Чому ви знімаєте скла, все, коли тільки я прийду?

Кая (як висше) Я виглядаю у них так погано

Сольнес (сміючись) А сього не хочете, Кая?

Кая (на пів споглядаючи на його) Ні защо в світі. Не бажала-б у ваших очах бути поганою

Сольнес (доторкаєть ся легонько її волосся) Бідна, маленька Кая

Кая (схиляє голову) Тихо, вони можуть почути!

Сольнес (йде повільним кроком на право, вертаєть ся й стає у дверях, що ведуть в рисункову кімнату). Був тут хто до мене?

Рагнар (піднімаєть ся) Так, молоді люди, що то хочять поставити віллю, онтам за містом на Львинім побережі.

Сольнес (про себе). Ах вони? Так мусять заждати. Я ще сам не маю навіть начерку пляну.

Рагнар (підходить) Їм дуже залежить на тім, скоро одержати пляни.

Сольнес (як висше) Так, розумієть ся — всі вони того бажають.

Бровік (споглядаючи на них) Говорили, що бажають як найскорше спровадитись до свого гнізда.

Сольнес. Так, так! Знаємось на тім! Віллю хочять будувати! Ім розходить ся

о дах над головою! От о яку небудь буду свого рода! Ні — дякую! Хай кого иншого собі пошукають. Скажіть їм се, як ще повернуть ся.

Бровік (піднімає окуляри на чоло та глядить на його здивувано) Кого иншого? Так ви відкидаєте роботу?

Сольнес (нетерпеливо) Так — до чорта! Сеж краще, чим будувати так без віддиху! Я їх вкінци знаю так мало!

Бровік. Вони досить солідні. Рагнар їх знає. Він знакомий з тою родиною. Дуже солідні люди.

Сольнес. Ах, солідні — солідні! Се цілком не то, що я думаю. Боже — не вжеш і ви тепер мене не розумієте? (палко.) Я не хочу мати ніякого діла з чужими людьми. Можуть звернутись до кого иншого, до кого забажають.

Бровік (піднімаєть ся) Чи се ви серіозно?

Сольнес (нетерпеливо) Так. — Принайменше на сей раз. (Йде крізь кімнату).

Бровік (перекидуєть ся поглядом з Рагнаром).

Рагнар (здвигає здивувано раменами)..

Бровік (входить до першої кімнати) Позвольте мені, сказати вам кілька слів?

Сольнес. Дуже радо.

Бровік (до Каї) Піді-но там на хвилину.
Кая (трівожно). Ах, дядечку....

Бровік. Зроби дитинку, як я кажу.
І зачини двері за собою.

Кая (йде поневільно в рисункову кімнату, й посилаючи Сольнесови трівожний, благаючий погляд, зачинає за собою двері).

Бровік (притишено) Не хочу, щоб отті бідні діти дізнали ся, як погано зі мною.

Сольнес. Справді, ви дійно погано виглядаєте в тих днях.

Бровік. Зі мною небаром буде кінець. Сил нема — з дня на день меншають.

Сольнес. Сідайте хвилечку.

Бровік. Якщо позволите?

Сольнес (присовує до його крісло)
Прощу. — Отже?

Бровік (сідає з трудом). Так, тут розходить ся о Рагнара. Що з ним станеть ся?

Сольнес. Ваш син —, цілком природно, полишить ся тут у мене, як довго-лиш захоче.

Бровік. Однак, головне те, що він сього не хоче. Годіж бо йому — тақ він думає.

Сольнес. Він діставати-ме добру платню. Колиб він однак вимагав більше, чим я би рішав ся платити, так —

Бровік. Ні, ні! Не про се річ. (Нетерпеливо) Алеж він також мусить мати нагоду, працювати на власну руку.

Сольнес (не дивлячись на його) Думаєте, що у Рагнара є усі дані до сього?

Бровік. Ні, і бачите, се є саме найстрашнійше, що я почав сумнівати ся що до Рагнара. Бо ви не сказали ніколи ні одного словечка заохоти про його. Однак опісля здавалось мені знова, що можливо инакше. Він мусить мати ті дані, про які говорили ви, щоб розпочати самостійну роботу.

Сольнес. Ну так, але-ж він нічого ненавчив ся основно. Крім рисунків — нічого не знає.

Бровік (глядиць на його з притаєною ненавистю й говорить гострим тоном) Ви також не багато знали тоді, коли ви у мене були в роботі. Однак ви пробились на дорогу. (Віддихає важко.) І йшли вперед. І перейшли ви мене — та багато, багато инших.

Сольнес. Так, алеж бачите, се тикаєть ся тільки мене, відносини вже так уложились для мене.

Бровік. Ваша правда. Усьо тикаєть ся вас. Так ви не можете сього допустити, щоб я пішов у могилу — не побачивши, що і Рагнар на щось здасть ся. А так мігби я ще побачити, що вони подружать ся — заки покину їх.

Сольнес (здивувано) Чи вона так дуже сього бажає?

Бровік. Кая не так дуже. Однак Рагнар старається о се і що днини об тім говорить. (Благаючи.) Ви мусите — ви мусите йому тепер помочи до якої небудь самостійної роботи. Я мушу що небудь бачити — хочби маленьку роботу мого хлопця. Чуєте?

Сольнес (гнівно). Алеж я не можу, до чорта, винайти для його ніякої роботи — хиба з місяця зняти!

Бровік. Він може дуже гарне замовлення дістати, навіть сейчас. Велику роботу!

Сольнес (несупокійно). Він?

Бровік. Якщо ви схочете дати на се свою згоду.

Сольнес. Щож се за робота?

Бровік (трохи отягаючись). Він може дістати будову сеї віллі на Львинім побережжі.

Сольнес. Сю! Але-ж я маю її будувати!

Бровік. Ах, ви-ж не маєте до сього охоти!

Сольнес. Не маю охоти?! Я! Хто се говорить?

Бровік. Ви самі так сказали перед хвилиною.

Сольнес. Що там, не вважайте на се, що я так без надуми кажу. — То Рагнар мігби дістати будову сеї віллі?

Бровік. Так. Він знає сю родину. Вкінці він — от так для забавки — поробив рисунки, обчислення та усьо — — —

Сольнес. А вони вдоволені тими рисунками? Отті люди, що там мають мешкати?

Бровік. Так. Якщо ви ласкаві їх переглянути та признати добрими, так — — —

Сольнес.... Тоді віддадуть вони Рагнарови будову?

Бровік. Їм подобається той плян, по якому він хоче будувати. Кажуть, що се взагалі щось нового.

Сольнес. Ага! Нового! Не таке старосвіцьке дрантя, яке я збудував би їм!...

Бровік. Їм видається оригінальним.

Сольнес (терпко). Отже се вони до Рагнара заходили, коли мені не було?

Бровік. Вони приходили, щоби з вами поговорити. Хотіли поспитати, чи не згодились би ви відступати — — —

Сольнес. Відступити! Я!

Бровік. На случай, якщо Рагнарєві рисунки видадуть ся вам — —

Сольнес. Я! Відступити перед вашим сином!

Бровік. Від переговорів — думали вони.

Сольнес. Ах що, се на одно виходить. (Сміється гірко). Так, так! Гальвард Сольнес — має тепер почати уступати. Ро-

бити місце тим, що молодші. Всім молодикам може! Тільки місце робити! Місце! Місце!

Бровік. Милій Боже, а леж місця доволі, більше чим для одного.

Сольнес. О, так корисного місця не найдеться скоро. Ну, хай там буде, як йому подобається. Однак я ніколи не уступаю! Не подаюся ніколи, перед ніким! Ніколи добровільно! Ніколи в моєму життю не зроблю щось подібного!

Бровік (піднімається з трудом). Так я маю прощатися з життям без безпеки? Без радості? Без віри та надії в Рагнара? Не бачивши ніякого хоч одного його діла? Невжеж маю?...

Сольнес (відвертається трохи на бік і говорить про себе). Гм — не питаєте тепер ніщо.

Бровік. Якже? Відповідajte мені. Не вжеж я маю так нужденно покінчити життя.

Сольнес (видається, наче бореться сам із собою; вкінці говорить придушеним, однак рішучим голосом). Ви мусите так покінчити життя, як се ви найкраще знаєте та можете.

Бровік. Чи ж се можливо... (ходить по кімнаті).

Сольнес (ходячи за ним, не рішучо). Так, я не можу інакше, розумієте! Я є такий, який я є! А неволити себе прецінь годі!

Бровік. Ні, ні — сього не мож... (він заточується і пристає біля стола). Позвольте, що я напюся води?

Сольнес. Прошу. (наливає склянку і подає йому).

Бровік. Дякую (не і ставить склянку на стіл).

Сольнес (підходить до дверей, що ведуть в рисункову кімнату і отвирася їх). Рагнар — мусите відпровадити батька домів.

Рагнар (піднімається скоро). Рагнар і Кая (входять).

Рагнар. Що такого тату?

Бровік. Подай мені рамя. А тепер ходімо.

Рагнар. Добре. Збери ся також Кая.

Сольнес. Панна Фослі мусить лишити ся. На хвилинку тільки. Я маю лист, який треба написати.

Бровік (кидаючи погляд на Сольнеса). Добраніч! Спійте спокійно — якщо можете.

Сольнес. Добраніч.

Бровік і Рагнар (виходять у передню.)

Ява III.

Сольнес. Кая.

Кая (підходить до пульта).

Сольнес (стоїть з похиленою головою на право від крісла).

Кая (отягаючись). Є лист?

Сольнес (коротко). Нема (вдивляється гостро у неї). Кая!...

Кая (перелякана, тихо). Що?

Сольнес (вказує на землю приказуючим жестом руки). Ходіть тут! Сейчас!

Кая (отягаючись). Зараз!

Сольнес (я. в.). Близше!

Кая. Чого бажаєте од мене?

Сольнес (вдивляється ся хвилину у неї). Отже се вам маю завдячити отсю цілу історію?

Кая. Ні, ні, вірте мені, що ні!

Сольнес. Однак се вч так дуже бажаєте тепер вийти замуж!

Кая (тихо). Рагнар і я вже чотири — п'ять років заручені — отже — —

Сольнес. Отже думаєте треба, щоби сьому був кінець! Чи не так?

Кая. Рагнар і дядько кажуть, що я повинна се вчинити. Отже я мушу вийти за його...

Сольнес (лагідно). Кая — скажімо собі правду, ви любите Рагнара, бодай трохи — — —

Кая. Я кохала Рагнара — дуже, дуже колись кохала. — Однак се було заки я прийшла тут до вас — — —

Сольнес. А тепер вже ні? Цілком ні?...

Кая (знесилено, простягаючи до його руки). Ах, ви се знаєте, я сьогодні одного кохаю, одного. Нікого іншого на цілому світі! Не можу кого іншого кохати!...

Сольнес. Так говорите тільки. А мимо сього йдете звідси геть! Кидаєте мене тут самого —

Кая. Так, а чи не могла б я у вас полишитись, якщо також Рагнар — — —

Сольнес. Ні, ні, се ніяк не дасть ся вчинити. Якщо Рагнар піде і пічне працювати на свою руку, тоді сам потребувати-ме вас.

Кая (складає руки). Ах, мені здається — я не можу з вами розлучитись! Мені здається, що се неможливо, годі, годі!..

Сольнес. Отже глядіть, щоб ви Рагнарові вибили отті дурниці з голсви. Виходіть за його заміж, скільки схочете! — (зміняє тон). Так, се значить, кажіть йому, щоб він полишив ся оттут, на своїм добрім місці. Тоді зможу і вас задержати, дорога Кая.

Кая. Ах, як се було би гарно, коли б так вдалось вчинити!

Сольнес (обнімає рукою її головку й говорить шепотом). Бо я не можу без вас

БІБЛІОТЕКА

Івано-Франківського
педагогічного інституту

Іва.

жити, зрозумійте се!... Я мушу мати вас біля себе, усе, усе — — що днини. . . .

К а я (стрясаячись нервою). Боже! Боже!

С о л ь н е с (цілує її). К а я — К а я!

К а я (схиляється перед ним на коліна).

О які ви добрі для мене! Як неказано добрі!

С о л ь н е с (живо). Устаньте! Алеж устаньте до —! Мені здається, хтось іде! (помагає їй піднятись).

К а я (схиляється біля пульта).

П а н і С о л ь н е с (з'являється у дверях на право; вона худошава із зівялим лицем, на якому однак видно сліди колишньої краси, У неї ясне волосся, сама одіта елегантно, ціла у чорному; говорить повільно, дзвінким голосом).

Ява IV.

Попередні. П а н і С о л ь н е с.

П а н і С о л ь н е с (в дверях). Гальвард!

С о л ь н е с (звертається). Ах, се ти кохана —?

П а н і С о л ь н е с (споглядаючи на Каю). Здається мені, не в пору приходжу.

С о л ь н е с. Цілком ні. Панна Фослі має ще тільки написати лист.

П а н і С о л ь н е с. А так, бачу се.

С о л ь н е с. Що хотіла у мене, Аліно?

П а н і С о л ь н е с. Я хотіла тільки сказати, що доктор Гердаль прийшов і єсть у гостинній. Може прийдеш і ти Гальварде, що?

С о л ь н е с (поглядаючи на неї недовірливо). Гм — чи я мушу конче говорити з доктором?

П а н і С о л ь н е с. Ні, так конче ні. Він прийшов мене відвідати. При тім, цілком природно, бажавби і з тобою бачитись.

С о л ь н е с (сміється тихо). Н-ну так, можливо. Отже попроси його заждати хвилинку.

П а н і С о л ь н е с. Отже ти прийдеш до його?

С о л ь н е с. Мабуть. Опісля — опісля, дорога Аліно. За хвилечку.

П а н і С о л ь н е с (знов споглядаючи на Каю). Добре, однак не забудь сього, Гальварде. (виходить і замикає за собою двері).

Ява V.

С о л ь н е с. К а я.

К а я (тихо). Ах, Боже, Боже — добродійка певно подумують що лихого про мене!

С о л ь н е с. Що там. Не більше як звичайно. Однак найкраще буде, як ви тепер підете, Кая.

К а я. Так, так, тепер мушу іти!

Сольнес (суворо). А там полагодьте отсю історію. Корисно! Тямте се!

Кая. Ах! Давби Бог, щоб се лиш од мене залежало, тоді — — —

Сольнес. Хочу почути, що вже кінець тій цілій справі, кажу вам! Завтра повинно се статись!

Кая (стурбовано). Якщо в інакший спосіб годі буде, так радо покінчу я із ним!

Сольнес (продовжуючи). Зробити кінець? Чи Ви справді нерозумні! Хотите покінчити із ним?

Кая (нерішено). Ах так краще! Бо я мушу — я мушу полишитись біля вас! Я не можу піти од вас! Се неможливо — годі, годі!

Сольнес (роздратовано). Алеж до чорта, що буде із Рагнармом! Се власне задля Рагнера, котрого я — —

Кая (глядить на його перелякано). Так се головно задля Рагнара, що — що ви — —?

Сольнес (повздержуючись). Ах, ні, справді ні! Ви дійсно не розумієте сього. (Лягідно й тихо). Я-ж вас хочу тут мати, вас. Вас, Кая. Однак власне тому мусите вговорити Рагнара, щоб також він полишився. Нехай, киньмо се... — а тепер йдїть домів.

Кая. Отже добраніч....

Сольнес. Добраніч (підчас коли вона збираєть ся до виходу). Ах, слухайте! Є там Рагнармові рисунки?

Кая. Здаєть ся. Впрочім не завважила я, щоб він узяв їх з собою.

Сольнес. Так будьте ласкаві — подайте мені їх. Я хотївби їх переглянути.

Кая (радісно). Ах, вчинїть се!

Сольнес. Для вас се зроблю, Кая. Так, принесїть же їх, мені ніколи, знаєте!

Кая (їде до рисункової кімнати, шукає хвилину в столику, витягає низку паперів і приносить їх). От тут усі рисунки.

Сольнес. Гарно. Положїть їх онтам на стіл.

Кая (кладе папери перед собою). Добраніч отже (благаючи) і думайте добре про мене — —

Сольнес. Ах, сеж я роблю усе. Добраніч дорога, маленька Кая. (Оглядаєть ся на право). Ідїть же!

Панї Сольнес і Доктор Гердаль (входять крізь праві двері; Гердаль старший, добре захований мушина, з округлим, вдоволенним лицем, гладко обголений, із ясним волосям, носить в золоту оправлені окуляри).

Ява VI.

Попередні. Пані Сольнес. Доктор Гердаль.

Пані Сольнес (в дверях). Гальвард, я не можу задержувати довше доктора.

Сольнес. Так ходіть сюди.

Пані Сольнес (до Каї). Вже покинули листа, панночко?

Ка я (котра скручує лямбу, стурбовано). Лист - - ?

Сольнес. Се був короткий лист.

Пані Сольнес. Справді мусів бути короткий!

Сольнес. Прошу, тепер можете іти, панно Фослі. А завтра знова в своїм часі.

Ка я. Добре. — Добраніч пані (виходить крізь передню).

Пані Сольнес. Ти мусиш бути вдоволений Гальвард, що дістав отсю дівчину.

Сольнес. Так справді. Можна ужити її в богатях справах.

Пані Сольнес. Так, здаєть ся.

Гердаль. А справна у веденю книг?

Сольнес. Но — набула деякої вправи через два роки. А до сього вона добросердна і сповняє усьо, чого від неї жадають.

Пані Сольнес. Се мусить бути велика приємність — — — для того, хто приказує

Сольнес. Так, так! Особливо, коли хто так мало до сього привик.

Пані Сольнес (з лагідним докором). Можеш так впевняти, Гальварде?

Сольнес. Ах ні, ні дорога Алїно. Прости мені.

Пані Сольнес. Нема що. — Отже докторе, ви зайдете відтак до нас і будете пити з нами чай?

Гердаль. Сейчас, як тільки відвідаю мого хорого.

Пані Сольнес. Гарно. (виходить крізь праві двері).

Ява VII.

Сольнес. Доктор Гердаль.

Сольнес. Спішитесь докторе?

Гердаль. Цілком ні.

Сольнес. Отже можемо хвилину поговорити з собою?

Гердаль. Мені буде дуже приємно.

Сольнес. Так сядьмо. (вказує Гердалеві місце біля себе й сідає на крісло; поглядаючи допитливо). Скажіть мені — не заважали ви чого у Алїни?

Гердаль. Перед хвилиною, коли вона тут була?

Сольнес. Так. Її поведене зглядом мене Завважали що?

Гердаль (сміючись) Ну, знаєте — се-ж можна завважати, що ваша жінка — гм — —

Сольнес. Шож?

Гердаль. Що ваша жінка не дуже то любить сю панну Фослі.

Сольнес. Більш ніщо? Се завважав уже я сам.

Гердаль. І не дуже то й дивно.

Сольнес. Що такого?

Гердаль. Шо вона не радо глядить на се, коли ви щоденно проводите час з іншою жінчиною!

Сольнес. Ну, се може ваша правда. І Алїни також. Однак се — не може бути инакше.

Гердаль. Ви не можете прийняти собі якого бухгалтера?

Сольнес. Першого ліпшого дурня? Ні дякую за те — не багато булоби користи з сього.

Гердаль: Однак коли ваша жінка —? Так хора, як вона є —? Як вона не видержить дивитись на се?

Сольнес. Ну, про мене, най воно буде як хоче, міг би я сказати. Але я мушу держати Каю Фослі. Не потребую нікого иншого, тільки її.

Гердаль. Нікого иншого?

Сольнес. Так, нікого иншого!

Гердаль. (присовуючись ближе до його) Послухайте хвилинку, дорогой пане Сольнес. Позвольте мені запитати вас так щиро.

Сольнес. Прошу.

Гердаль. Жінчини, бачите — мають в деяких справах проклято ніжний нюх — —

Сольнес. Так, мають. Се є найсправедливіша правда у світі. Однак —?

Гердаль. Отже добре. Однак слухайте дальше. Коли отже ваша жінка не може знести тої Каї Фослі — — —?

Сольнес. Що-ж отже?

Гердаль. Чи не має вона до сього якої, хочби маленької основи?

Сольнес (глядить на його і встає) Ага!...

Гердаль. Не гнівайтесь за се! Отже не має вона?

Сольнес. (коротко й рішучо) Ні!

Гердаль. Отже найменшої основи до сього?

Сольнес. Ніякої иншої основи, як тільки своє власне недовіре.

Гердаль. Знаю, що ви в своєму житті знали багато жінчин.

Сольнес. Сього не перечу.

Гердаль. І також, що ви з деякими з них були в ближших зносинах.

Сольнес. О, се також.

Гердаль. Однак у тій справі з панною Фослі —? Тут не заходить в гру щось подібного?

Сольнес. Ні. Цілком ні — з моєї сторони.

Гердель. А з противної сторони?

Сольнес. Про се здається мені не повинні ви питати, докторе!

Гердель. В мене на увазі тільки підозріння вашої жінки!

Сольнес. Справді . . . І взагалі, якже о се розходить ся — (він понижує голос) підозріння Алїни, чи той її нюх, як се ви кажете, в тім случаю не цілком без причини . . .

Гердель. Ну й бачите!

Сольнес (сідає). Докторе — хотівби вам тепер розказати цікаву історію. Розуміється, якщо ви захочете послухати.

Гердель. О, я все слухаю цікаві історії.

Сольнес. Отже добре. Ви в кождім случаю пригадуєте собі, що я прийняв Кнута Бровіка та його сина тоді, коли то із старим було дуже погано . . .

Гердель. Так! Се мені зовсім добре звісно.

Сольнес. Бо як говорячи по правді, вони оба собі нічого. Кожен з них має добрі прикмети свого рода, Тоді то саме лучи-

лась нагода синові заручитись. І отже цілком природно, він хоче ожениись та самому почати працювати, на свою руку. Бо всі вони ті молоді люди всі майже на се тепер хорують.

Гердель (всміхаючись). Ну — та се не така грізна хвороба.

Сольнес. Гаразд . . . Однак на мою користь вона не виходить. Бо Рагнара я сам потребую, а і старого також. Він є іменно дуже вправний до провадження книг та роблення помірив.

Гердаль. З тим мусить вам бути дуже догідно . . .

Сольнес. Справді так. А міжтим Рагнар хоче за всяку ціну розпочати працю самостійно. Всяке вговорюванне було тут даремне.

Гердаль. А однак він полишив ся у вас.

Сольнес. Сейчас скажу вам чому се так . . . Одного гарного дня, прийшла до його отся Кая Фослі в якійсь справі. Передше не приходила тут ніколи. І коли я побачив, як сердешно одно в другім засліплене, прийшла мені нараз думка: колиб я мав тут її в бюрі, то може й Рагнар полишив би ся у мене.

Гердаль. Знаменита думка.

Сольнес. Справді. Однак не згадував я про неї ще нікому. Стояв я тільки та

вдивляючись у неї, думав про се, як би її тут задержати. Відтак сказав я їй кілька привітних слів про цілком байдужні речі і вона пішла.

Гердаль. А відтак?

Сольнес. На другий день, перед замкненням бюро, коли вже тамтих не було, прийшла вона знов і говорила зі мною так, начеб ми вже заключили з собою умову.

Гердаль. Умову? Себто про що?

Сольнес. Саме в справі прийняття її у моє бюро. Про се однак не говорив я нікому.

Гердаль. Се дійсно цікаво....

Сольнес. Справді! Почала розпитувати мене про рід її заняття та інші справи. Питала також, чи може сейчас завтра розпочати роботу.

Гердаль. Могла се робити в тій цілі, щоби перебувати разом із своїм судженим.

Сольнес. З початку і я так думав, однак показалося відтак, що се що іншого. Від сеї хвилини почала вона щораз більше віддалятися від його.

Гердаль. А наближатись до вас, чи так?

Сольнес. Справді... Завважав я, що вона відчуває мою присутність, не бачучи мене навіть, та дріжить із зворушення, якщо я наближаюсь до неї. Що-ж ви на те?

Гердаль. Гм се вкінці далось би пояснити.

Сольнес. Нехай . . . Однак, як ви поясните її пересвідчення, наче я сказав їй се, про що тільки думав, не говорячи про се нікому? Щож ви на те? Як поясните ви се, докторе?

Гердаль. Се переходить границі мого знання.

Сольнес. Знав я се з гори, тому й не говорив про се нікому. Однак ви розумієте, що отта ціла історія стає мені що раз більше невиносима. Мушу день в день удавати та поступати так, начеби . . . А тим то я й роблю їй кривду (подразнено). А инакше не можу. Бо в хвили, коли пушу її з клітки, полетить за нею і Рагнар.

Гердаль. А ваша жінка не знає нічого про отсю цілу справу?

Сольнес. Нічогосінько.

Гердаль. Чомуж ви се вкриваєте тайною?

Сольнес (глядить на його уперто й говорить тихо). Бо почуваю вражіння що дізнаю свого рода самобичування, позволяючи на отті безосновні та принижуючі мене підозріння Алїни.

Гердаль (здвигає раменами). Нічо не розумію!

Сольнес. Сейчас . . . здасть ся мені, що моя великанська, бездонна провина зменшується в наслідок того.

Гердаль. Провина? Супроти кого?

Сольнес. Супроти жінки. І се власне ділає дещо успокоючого на душу. Можу бо-дай на хвилину час до часу свобіднійше відотхнути.

Гердаль. Йй Богу, вас годі зрозуміти?

Сольнес (рішучим тоном, вриваючи попередню розмову). Як уважаєте! (встає). Лишим се (ходить повільною ходою по кімнаті, пристає біля стола і споглядає на доктора, всміхаючись іронічно). А що, спіймав вас докторе, думаєте мабуть, що се ви мене спіймали. Так?

Гердаль (дещо подражнений). Спіймав? Звідки у вас ся думка, пане Сольнес?

Сольнес. Тільки не відпірайте ся. Я завважав се дуже добре.

Гердаль. Що ви завважали?

Сольнес (повільно). Що ви, вважаючи добре, щоби не звернути на себе уваги, маєте мене безнастанно на оці.

Гердаль. Я?! Пощож би я се чинив?

Сольнес. Бо ви думаєте . . . що . . . (гнівню) що, до чорта . . . так само як Аліна думає про мене.

Гердаль. А щож вона думає про вас?

Сольнес (повздержуючись поступенно). Почала підозрівати мене, що . . . як би се, сказати . . . що я хорий!

Гердаль. Хорий?! Я не чув про се ніколи! І щоб вам мало бути?

Сольнес (схилиється над ним і говорить шепотом). Аліна думає, що в мене нема — одної клепки! Отсе її думка!

Гердаль. Алеж звідки така чудацька думка?

Сольнес. Йй Богу, я — не помиляю ся. Про се я пересвідчений. Сю думку піддала також вам. Я певний сього. Не дам обманутись, зрештою догадуюсь сього з кожного вашого руху, кожного слова!

Гердаль (глядить на його здивуваний). Ніколи не було в мене такої думки, пане Сольнес, можу впевнити вас.

Сольнес (усміхається недовірливо). Чи справді? Ніколи не було у вас такої думки?

Гердаль. Ніколи! Анї в мене, анї у вашої жінки. Мігби я присягнути на се.

Сольнес. Краще полишіть се. Бо бачите її підозріння в деякім случаю можуть бути не цілком безосновними.

Гердаль. Тут вже мабуть....

Сольнес (перепиняє йому рухом руки). Киньмо се докторе. Можемо про се мати противні погляди (переходить в тон тихого задоволення). Однак вислухайте мене докторе...

Гердаль. Прошу.

Сольнес. Припустімо, що ви дійсно не вважаєте мене хорим — на умі, — божевільним, чи як там...

Гердаль. Щож тоді?

Сольнес. В такім разі мусите мене вважати дуже щасливою людиною?

Гердаль. Чи помиляю ся?

Сольнес (смієть ся). Хорони Боже. Деж би там! Подумайте тільки: бути будівничим Сольнесом! Гальвардом Сольнесом! Що за щастя!

Гердаль. Справді... мушу признати, що вам незвичайно щастило ся. Чи не так?

Сольнес (всміхаєть ся мелянхолійно). Справді. Що до сього так.

Гердаль. Сейчас на вступі згорів вам сей поганий февдальний замок, і се був дуже корисний зворот.

Сольнес (поважно). Се був родинний дім Алїни. Про се не треба забувати.

Гердаль. Се для вашої жінки мусів бути великий удар.

Сольнес. Не забула його ще й досі — по тринадцятох чи там чотирнадцятох роках

Гердаль. А слїдуюча пригода? Се здаєть ся добило її!

Сольнес. І одно і друге!

Гердаль. Однак ви... Се було для вас шаблем до щастя. Початки ваші були дуже нікчемні, а тепер ви перші в своєму фаху. Се не даєть ся заперечити — щастя не покидало вас ніколи.

Сольнес (з нетаєною трівогою). Справді так, однак се причина мойого несупокою.

Гердаль. Несупокою? Тому, що ви дитина щастя?

Сольнес. Несупокій мучить мене од рана до вечора. Бо вкінци мусить раз наступити зворот, а радше переворот!

Гердаль. Щож знов? Що спричинить переворот?

Сольнес (твердо). Молодіж!

Гердаль. Так ви є надто могутнім, щоби податись першому подувови вітру. Надто сильна основа, на якій стоїте.

Сольнес. Переворот наближаєть ся. Я прочуваю його. А з кожною дниною наближаєть ся. Найдеть ся один, що крикне: геть мені здороги! А за ним посуне товпа з криками й грізбою: Геть! Зроби місце!... Вважайте докторе.... Гарного дня явить ся молодь і заковтає в двері...

Гердаль (всміхаючись)... Щож з сього?

Сольнес. Що з цього? Тоді заспівати мені можете: Содухи праведни... (хтось ковтає у двері. Сольнес дрижить з переляку).
Що се?! Чули?!

Гердаль. Хтось ковтає у двері.

Сольнес (голосно). Прошу!

Крізь передню входить Гільда Вангель смілим кроком. Гарно збудована, обпалена трохи. На ній туристична суконка, коротка спідничка, маринаркова блузка, такий капелюх. На плечах у неї торба, на реміні подорожній плед, в руці довга палиця, яку вживають у горах.

Ява VIII.

Попередні. Гільда Вангель.

Гільда (підходить до Сольнеса з очима сяючими од радості). Добрий вечір!

Сольнес (непевним голосом). Добрий вечір

Гільда (смієть ся). Здаєть ся мені — що ви не пізнаєте мене.

Сольнес. Справді . . . признаюсь, що на перший погляд . . .

Гердаль. Однак я вас пізнаю!..

Гільда (з вдоволенєм). Ах, се ви!..

Гердаль. Справді се я. (До Сольнеса). Ми пізнали-ся в літі у горах. (До Гільди). А що сталось з вашими товаришками?

Гільда. Вони? . . . Пішли на схід.

Гердаль. Їх мусіло трохи дражнити се, що ми вечерами вирабляли?

Гільда. Здаєть ся недуже нас в думках благословили....

Гердаль (грозячи їй пальцем). Но, але цього годі вам заперечити, що ви до нас трохи залицялись!

Гільда. Бо се було багато цікавіше, чим сидіти між старими бабами й робити панчохи.

Гердаль (смієть ся). Цілком годжу ся з вами.

Сольнес. Ви сьогодні доперва суди прибули?

Гільда. Саме тепер; я прямо з дороги.

Гердаль. Ви самі панно Вангель?

Гільда. Так.

Сольнес. Вангель? Чи се ваше ім'я?

Гільда (глядить на його усміхаючись). Хиба що моє....

Сольнес. Так ви може дочка повітового лікаря з Лізангер?

Гільда. А чиєж дочкою могла б я бути?

Сольнес. То ми старі знакомі. Від часу, коли я будував вежу для тамошньої старої церкви.

Гільда (з повагою). Так се було тоді.

Сольнес. Гарний шмат часу.

Гільда (дивить ся на його значучо)
Саме минає десятий рік.

Сольнес. Ви були ще тоді дитиною.

Гільда (свобідно). Мені було тоді
тринадцять літ.

Гердаль. Оглядаєте вперше наш город?

Гільда. Так.

Сольнес. І не знаєте тут нікого?

Гільда. Нікого, крім вас і вашої жінки.

Сольнес. То ви знаєте мою жінку?

Гільда. Знаю, однак дуже мало. Перебували ми разом кілька днів в оселі купелевій.

Сольнес. Там в горах?

Гільда. Вона запросила мене навіть до себе, якби я зайшла коли у ваше місто. (Усміхаючись). Се було вкінці зайве!

Сольнес. І навіть не згадала мені про се. . . .

Гільда (кладе палицю біля печі, знімає торбу і складає плед на канапу. Гердаль старається їй допомогти, Сольнес стоїть, вдивляючись у неї. До Сольнеса). А тепер ще прошу вас, щоб були ласкаві дозволити мені у вас переночувати.

Сольнес. Алеж дуже радо.

Гільда. Не маю з собою іншої гардероби, крім сеї, що на мені. В торбі є у мене дещо брудного біля, яке требаб віддати до праня.

Сольнес. І се залагодить ся. Поговорю тільки з жінкою. . . .

Гердаль. А я між тим погляну на своїх хорих.

Сольнес. Я не спиняю вас, тільки прошу зайдіть відтак до нас.

Гердаль (весело, дивлячись на Гільду). О про се не забуду. (смієть ся). Але з вас справді пророк, пане Сольнес!

Сольнес. Як се?!

Гердаль. От і явилась у вас молодь і заковтала.

Сольнес. Се що іншого.

Гердаль. Справді. . . . Без сумніву — (виходить крізь передню).

Явя ІХ.

Сольнес, Гільда. Відтак Пані Сольнес.

Сольнес (відчиняє двері на право і говорить в кімнату). Аліно! Ходи сюди на хвилину. Тут є твоя знакома, панна Вангель!

Пані Сольнес (стає у дверях) Хто тут? (спостерігає Гільду). Ах се ви? (підходить до неї і подає їй руку). Прецінь раз явились у нашім городі.

Сольнес. Панна Вангель саме тепер приїхала. . . . І бажає переночувати у нас.

Пані Сольнес. У нас? Дуже гарно.

Сольнес. І впорядкувати дещо свою гардеробу.

Пані Сольнес. Буду служити вам. Зроблю усьо, що тільки могли-му, бо се мій обовязок. Ваш куфер сюди принесуть?

Гільда. У мене нема куфра.

Пані Сольнес. Небаром постараємось про усьо. Пождіть хвилечку тут у мужа, поки не приготувлять вашу кімнату.

Сольнес. Ти моглаб дати пані одну з дитячих кімнат; там не потрібно приготовань.

Пані Сольнес. Справді. Там навіть загато місця. (До Гільди). Сідайте ще на хвильку, зараз усьо полагоджу. (виходить в кімнату на право).

Ява X.

Сольнес. Гільда Вангель.

Гільда (ходить великими кроками по кімнаті й розглядаєть ся. Говорить до Сольнеса, котрий вдивляєть ся в неї). Маєте багато тих дитячих кімнат?

Сольнес. Три.

Гільда. Аж три? То мусите мати багато дітій?

Сольнес. Противно — у нас нема зовсім дітій. Тепер ви займете їх місце.

Гільда. Через сю ніч дуже радо. Бу-

ду спокійна й не кричати-му. Надіюсь, що буду спати, як забита.

Сольнес. Мусите бути здорово у-мучені?

Гільда. Не дуже! Однак я дуже люблю ніч, коли так гарно мрієть ся.

Сольнес. А про що ви мрієте?

Гільда. Про що? Сьогодні вже вам не скажу. Може коли иноді. (Ходить все по кімнаті, вкінци задержуєть ся коло пульта й перекидає книги та папері).

Сольнес (підходить до неї). Шукаєте чого?

Гільда. Переглядаю тільки (відвертаєть ся). Не позволите може?

Сольнес. Прошу. . . .

Гільда. Се ви записуєте у головну книгу?

Сольнес. Ні, се панна. . . .

Гільда. Женина?

Сольнес (усміхаєть ся). Дійсно. . . .

Гільда. Така, що тут усе перебуває.

Сольнес. Так.

Гільда. Замужна?

Сольнес. Ні, дівчина. . . .

Гільда. А так. . . .

Сольнес. Однак в дорозі до виходу заміж. . . .

Гільда. Се краще для неї. . . .

Сольнес. Але не для мене. Бо тяжко прийдець ся мені обійтись без її помочи.

Гільда. Не знайдете иншої — так само здібної?

Сольнес. Хиба... А може ви пошилились би тут і провадили мої книги?

Гільда (мірить його поглядом від голови до ніг). А то знали, що сказати! Дякую — красше не згадуйте про се (підходить до крісла і сідає на ньому).

Сольнес (стає біля стола). Бо...

Гільда. Бо... тут можна найти красше занятте. (Глядить на його з усміхом). Чи не так?

Сольнес. Не перечу. Пічнете розумієть ся від купованя, щоби гарно вистроїтись...

Гільда (з гумором). Противно. Про се навіть не думаю.

Сольнес. Справді?

Гільда. Ані не думаю про се. До того прийміть се до відома, що я пропустила усьо до остатнього сотика.

Сольнес (весело). Отже бачу вас без куфра та без гроший?

Гільда. Ні одного, ні другого нема у мене. Однак що там! Так з тим які без сього.

Сольнес. Се мені подобаєть ся у вас.

Гільда. Тільки се?

Сольнес. Се і проче... (сідає на фотель.) Живе ще ваш батько?

Гільда. О так — живе.

Сольнес. А тепер задумуєте може тут дальше учитись?

Гільда. Ні, ні, не думаю про се!...

Сольнес. Однак так скоро не покинете нас?

Гільда. Се залежити-ме від обставин. (Хвилева мовчанка. Гільда гойдаєть ся на кріслі і глядить на Сольнеса. То поважно то з усміхом. Відтак знімає капелюх і кладе його на стіл.) Пане будівничий...

Сольнес. Що?

Гільда. Ви маєте дуже коротку память?

Сольнес. Коротку память? Не почувую сього!

Гільда. Не нагадуєте отже собі нічого з того часу, коли ви у нас пробували?

Сольнес (дещо збентежений). Там? В Лізангер? (спокійно). Здаєть ся мені, що там не стало ся ніщо важного.

Гільда (глядить на його з докором). Ніщо?! Як можете ви так говорити?

Сольнес. Може ви нагадаєте мені!

Гільда. Добре. Коли відслонювали вежу, було у місті велике свято...

Сольнес. Тямлю се добре...

Гільда (смієть ся). Тямите? Се гарно...

Сольнес. Гарно?

Гільда. На цвинтарі грала музика. Усюди роїло ся від людей. Дівчата із школи були всі в білих суконках. Кожна з них мала в руках прапорець.

Сольнес. Тямлю добре ті ваші прапорці!

Гільда. Відтак вступили ви на руштованне, на найвизший ступінь. В руках мали ви вінок із квітів, котрий поклали ви на самий вершок.

Сольнес (переривачи). Я робив се давнійше — по стародавньому звичаю.

Гільда. А для нас було се таке повне тривоги почуття — для нас, що стояли на долинї задивлені у вас. Ви-ж могли упасти! Ви! Сам будівничий!...

Сольнес (байдужно). І не багато треба було до сього. Бо одна з тих дівчат, так дико кидалась і верещала. . . .

Гільда (з радістю). „Нехай живе будівничий Сольнес!“ Чи так?

Сольнес. І вимахувала так без тям своєю хоруговою, що я дійсно мало що не стратив рівноваги.

Гільда (з повагою). А тою дівчиною була — я,

Сольнес (вдивляєть ся вперто у неї). Тепер догадуюсь, що так. Се ви мусіли бути.

Гільда (знов оживлена). Бо яке се усьо було гарне й страшне рівночасно. Я не думала навіть тоді, щоби денебудь на світі естнував будівничий, що збудував би таку високу вежу. А опісля від людини на найвисшому шпилі — вид в а с! І що ви не відчували завороту . . . між тим коли інші. . .

Сольнес. А звідкіля ви се знали, що я не відчував завороту?

Гільда (живо). О ні!... Казав мені про се який внутрішній голос. Инакше й не моглиб ви там у горі співати.

Сольнес (вдивляєть ся у неї здивовано). Співати?! Я співав?!

Гільда. Так. Ви співали тоді. Неслись звідтіля немовби звуки арфи.

Сольнес (задуманий). Се справді доволі цікава історія, що ви розказуєте.

Гільда (мовчить хвилину, відтак говорить тихо, дивлячи ся на його). Однак вінцем усього було доперва те, що відтак стало ся.

Сольнес. Шо таке?

Гільда (з усміхом). Сього хіба ви не забули!

Сольнес. Може зводите мені нагадати?

Гільда. Ви забули про бенкет, який у вашу честь видав клуб?

Сольнес. О ні! Однак він мусів мабуть ще того самого дня відбутись, бо на другий день рано я відїхав.

Гільда. А відтак були ви на вечір запрошені до нас.

Сольнес. Так і се тямлю. Однак ще дивнїйше, як докладно сі дрібниці застрягли у вашу пам'ять!

Гільда. Дрібниці? Се мої найкрасші спомини! А бо згадка тієї хвилі, коли то ви вїйшли у нас в кімнату, а я сама вийшла вам на стрічу.

Сольнес. Отже се ви були?

Гільда (не зважаючи на його питаннє). Тоді не називали ви мене: чортик не дівчина!

Сольнес. Надїю ся . . .

Гільда. Сказали ви, що я дуже гарна в моїй білій суконці, що виглядаю у нїй наче царівна.

Сольнес. Бо сеж була правда. Не забуду також того почуття свободи та безжурности, яке тоді почував я . . .

Гільда. А відтак говорили ви дальше, що коли я виросту, то зробите мене своєю царівною.

Сольнес (на пів усміхаюлись) Но, но... говорив я се дійсно?

Гільда. Цїлком певно. А на запит, як довго маю ще ждати, сказали ви, що за десять років ви явитесь й заберете мене — наче сила яка надземна. Мали ми їхати в Еспанїю чи де там, щоб купити мені царство.

Сольнес. Но так по добрій вечерї чоловік почуває себе дуже щедрим. — Однак, чи я дійсно се вам обіщював?

Гільда (всміхаєть ся блїдо). Дійсно... Ви назвали навіть ім'я могой будучого царства.

Сольнес. Іменно? . . .

Гільда. Мало називати ся воно царством царівни яблінки . . .

Сольнес. Справді гарне ім'я . . .

Гільда. Однак мені не подобалось. Я думала, що ви жартуєте з мене.

Сольнес. Мабуть не було в мене такої думки.

Гільда. Вірю, бо се що відтак сталось...

Сольнес. Щож се було такого?

Гільда. Се вже дійсно не гарно з вашого боку, сього ви вже могли не забути.

Сольнес. Може допоможете моїй пам'яті, пані . . .

Гільда (глядить на його постать). Ви поцілували мене!

Сольнес (встає здивований). Я? Вас?

Гільда. Так, поцілували мене. Ви

обняли мене руками, пригорнули до себе і цілували, навіть дуже . . .

Сольнес. А леж пані, се . . .

Гільда (піднімаєть ся). Не станете прецінь відпирати ся? . . .

Сольнес. Противно — рішучо відпиратю ся сього!

Гільда (гляди́ть на його з легковаженем). А се знова що иншого! . . . (підходить повільною ходою ід печі; задержуєть ся відтак і стоїть без руху, заложивши назад руки. Хвилина мовчанки).

Сольнес (наближаєть ся до неї обережно і стає за нею). Панно Вангель? . . . (мовчанка; по хвили). Не стійте-ж так без руху немов мумія. Отся ваша казка, се мабуть твір вашої уяви. (Кладе руку на її рамени). Вислухайте мене . . . (Гільда ворухнулась нетерпеливо). Бо може . . . (родить ся у його якась нова думка). Слухайте пані . . . в тім мусить щось бути . . . (Гільда все ще стоїть без руху. Сольнес говорить тихо, але рішучо). Я може думав про се усьо. Може також сього бажав. Може дожидавав ся сього. І в наслідок сього . . . не згоджуєтесь пані? . . . (Гільда стоїть, не ворухнувшись). Отже до чорта — я вчинив се, допустив ся сього!

Гільда (повертає голову і говорить не дивлячись на його). Отже ви признаєтесь?

Сольнес. Так. До всього, що лише забажаєте.

Гільда. Що ви обнимали мене?

Сольнес. Так.

Гільда. Що ви підняли мою голову?

Сольнес. Навіть дуже.

Гільда. Та що ви цілували мене?

Сольнес. Що цілував вас.

Гільда (відвертаєть ся скоро і говорить, вдивляючись у його з радістю). Но й бачите, усьо видістала я з вас!

Сольнес (усміхаючись крадькома). Ах, і я міг про се забути!

Гільда (нагнівана трохи, ходить по кімнаті). Ніщо дивного; скільки то ви разів у життю мусіли цілувати!

Сольнес. Ви не повинні так про мене думати. (Хвилина мовчанки). Панно Вангель?..

Гільда. Що?

Сольнес. А що стало ся дальше між нами? . . . По тім усім? . . .

Гільда. Що? Ніщо! Що-ж мало статись? Зійшли ся гості і почав ся бенкет.

Сольнес. Зійшли ся гості? . . . Як можна було про се забути?! . . .

Гільда. Не забули ви — кажу вам

що ні. Тільки сором огортав вас, бож про забутте нема що говорити.

Сольнес. Дійсно так, ваша правда.

Гільда (з життем, глядить на його знов приязно). А може ви й забули день, коли се стало ся?

Сольнес. Розходить ся вам о день?

Гільда. Так о день, в яким ви поклали на вежі вінок. Но — скажіть-же, скоро!

Сольнес. Не тямлю . . . докладно. Знаю, що було се тому десять літ в осени.

Гільда (притакує кілька разів головою). Так, тому десять літ. Девятнадцятого серпня.

Сольнес. Девятнадцятого серпня . . . що за чудесна пам'ять! (хвилина мовчанки). Але заждіть! . . . Сеж ми сьогодні маємо девятнадцятого серпня?

Гільда. Справді, саме минає десятий рік, а ви не прийшли, щоби сповнити обіцянку!

Сольнес. Обіцянку? Чи ви маєте на думці отте зачароване царство, яким я так розбавив вас?

Гільда. Отже розходилося тільки о забаву — моїм коштом?

Сольнес. Так скажімо, що се був жарт. Бог мені свідком, що вилетів без сліду з моєї пам'яті. Вкінці були ви ще тоді дитиною.

Гільда. О ні, не була я вже тоді такою дурненькою дитиною, як ви мабуть думаєте.

Сольнес (вдивляється у неї з увагою). Отже ви справді думали, що я поверну ся, щоби додержати обіцянки?

Гільда (з легким, іронічним усміхом). Справді! Я надіялась сього по вас.

Сольнес. Що я з'явлюсь у вашому домі і заберу вас?

Гільда. Так.

Сольнес. І зроблю вас царізною?

Гільда. Така була ваша обіцянка.

Сольнес. І що придбаю для вас царство?

Гільда (задивлена у стелю). Чому ні? Сеж не мусіло бути царство в повнім значіню сього слова.

Сольнес. Тільки щось того рода? . . .

Гільда. Так . . . (дивиться на його). Я надіялась, що коли ви будете найвищі на світі вежі церковні, то здобудетесь і на яке царство.

Сольнес. Тяжко зрозуміти вас!

Гільда. Тяжко? Бо мені здається ся дуже легко!

Сольнес. Не знаю, чи ви се всьо говорите поважно, чи тільки так, що б минав час?

Гільда (усміхається). Щоб час минав...
Так як ви тоді?

Сольнес. Тому щоб пожартувати трохи... (гляди́ть на неї пильно). Коли ви дізналися, що я жонатий?

Гільда. О се вже давно, з самого початку. А чому се ви питаєте?

Сольнес (байдужно). Так! (гляди́ть на неї з повагою і говорить тихо). Пощо ви тут прийшли?

Гільда. Бо хочу впімнути ся о моє царство. Саме минає речинець.

Сольнес (всміхається мимовільно). Цікава річ, справді!

Гільда (весело). Давайте царство пане Сольнес! (грозючи пальцем). Тут на стіл!

Сольнес (присовує крісло й сідає). Говорімо поважно: по що ви тут прибули? Які наміри у вас?

Гільда. Передовсім бажаю перейти ся по місті й побачити усьо, що ви збудували!

Сольнес. Богато се вам забере часу!

Гільда. Правда — виж тільки будете.

Сольнес. Ну так. Особливо в останніх роках.

Гільда. Будете також церковні вежі? Такі високі, недосяжні?

Сольнес. О ні. Не будую вже церковних веж, ані церков.

Гільда. А що будете тепер?

Сольнес. Помешкання для людей.

Гільда (задумавшись). А чи не моглиб ви так . . . понад домами вибудувати кілька веж?

Сольнес (здивувано). Не розумію добре. . . .

Гільда. Маю на думці . . . бачите . . . будову, яка стиналась би високо у гору та шпилем своїм неба досягала. . . .

Сольнес (задумавшись). Дивна річ... Відгадуєте мої найтайніші думки.

Гільда (нетерпеливо). Чому ви сього не робите?

Сольнес (киваючи головою). Бо люди не бажають собі сього.

Гільда. Подумати тільки — що вони сього не бажають!

Сольнес (свобіднійше). Будую тепер для себе нове гніздо. Тут саме напроти.

Гільда. Для себе самого?

Сольнес. Так. Се вже майже готове. На даху збудував я вежу.

Гільда. Високу вежу?

Сольнес. Високу.

Гільда. А дуже високу?

Сольнес. Люди певно будуть говорити, що надто висока, як на звичайний дім.

Гільда. Мушу побачити її завтра і то
сейчас рано.

Сольнес (сидить з головою схиленою
на руку і глядить на неї). Скажіть мені, як
вам на імя?

Гільда. Я називаю ся Гільда.

Сольнес (я. в.) Гільда? Отже так?

Гільда. І сього не могли ви зятимити?
Прещінь ви називали мене по імени тоді, як
були у нас?

Сольнес. Справді?

Гільда. Назвали ви мене: мала Гільда,
І за се я погнівалась на вас.

Сольнес. Се вам не подобалось?

Гільда. Ні, тоді саме ні. Що иншого..
„Царівна Гільда“, се звенить вже инакше.

Сольнес. Справді. Царівна Гільда, но,
но... А як мало називатись отте ваше царство?

Гільда. Лишіть се! Про се дурне цар-
ство не хочу тепер чути. Тепер думаю про
що инше!

Сольнес (задуманий), А однак, чи се
не дивно? Чим більше задумуюсь над тим,
здаєть ся мені, що вже багато літ ношусь
з тією думкою, мучу ся нею... гм...

Гільда. З якою думкою?

Сольнес. Що колись мусів я щось
перебути, про що без сумніву забув. Не міг

я однак ніколи догадатись, звідки беруть ся
у мене отті спогади.

Гільда. Треба було завязати собі ву-
зол на хусточці від носа, добродію!

Сольнес. Тоді тратив би я час на
пригадуваню, що сей вузол має значити.

Гільда. Так, так, лучають ся і такі як
ви чудацькі люди на світі.

Сольнес (встає поволи). Се справді
дуже щасливо зложились обставини, що ви
тут прибули.

Гільда (вдивляєть ся у його). Гово-
рите, зложились щасливо обставини?

Сольнес. Я був тут такий самітний,
так безпорадно задивлений у хід життя (гово-
рить тихійше). Бо скажу вам пані отверто...
так дивно а страшно почав я лякатись мо-
лодіжи...

Гільда (байдужно). Ее... Молодіжи не
маєте справді чого лякати ся!

Сольнес. А однак лякаю ся. Тому
замикаю ся тут завсігди— на ключ. (Таємничо).
Бо не знаєте може, що молодіж прийде тут
і буде добиватись до дверей, що втисне ся
тут...

Гільда. Тоді вийдіть проти неї й від-
чиніть їй двері.

Сольнес. Відчинити їй?

Гільда. Справді так... Не замикайтесь перед нею, тільки подати руку на згоду.

Сольнес. О ні, ні! Молодіж, се знак перевороту, се бажання пімсти!

Гільда (встає і говорить, повздержуючись від сміху). Можу вам тепер придатись до чого, пане Сольнес?

Сольнес. Без сумніву. Навіть дуже. Бо і ви з молодіжи, тільки з іншими кличками. Отже протиставлю молодіжи молодіж! (входить доктор Гердаль крізь передню).

Ява XI.

Попередні. Доктор Гердаль.

Гердаль. Сидите все ще тут самі?

Сольнес. Говоримо про цікаві речі.

Гільда. Старі і нові.

Гердаль. Чи так?

Гільда. Дуже приємно провели ми час. Наш будівничий має незвичайну пам'ять. Не надумуючись нагадує собі найменші дрібниці. (Пані Сольнес входить дверми на право).

Ява XII.

Попередні. Пані Сольнес.

Пані Сольнес. Ваша кімната готова, панно Вангель!

Гільда. Які ви добрі для мене, пані!

Сольнес (до жінки). Дитяча кімната?

Пані Сольнес. Так, отта середня. Однак вперед прошу вас до стола.

Сольнес (до жінки). Гільдо, будете спали в дитячій кімнатці.

Пані Сольнес (глядить на його здивувано). Гільдо?

Сольнес. Панна Вангель називаєсь Гільда. Я знав її ще дитиною.

Пані Сольнес. Ей, що там плетеш... Прошу вас панство, стіл накритий. (Бере доктора під руку і йде з ним до кімнати на право).

Гільда (позбирала міжтим свої річі; говорить пошепки а скоро до Сольнеса). Отже ви говорили правду? Я можу вам придатись до чого?

Сольнес (відбираючи від неї річі). Саме відчував я недостачу вас найболючіше.

Гільда (дивить ся на його з радісним усміхом і плеще в долоні). Мій Боже!

Сольнес. Що такого?

Гільда. Здобула я царство!

Сольнес (мимовільно). Гільдо!...

Гільда (усміхнена). Майже — хотіла я сказати... (іде до кімнати на право, за нею Сольнес.)

Дія II.

(Роскішно уладжена гостинна кімната в домі Сольнесів. На фоні скляні двері, що ведуть на город. В кожій стіні бічні двері. На право, близько сцени консоль з великим зеркалом. Богато квітів і зелені в вазониках. Біля лівої стіни канапа, стіл, фотелі. Подальше шафа на книжки. В куті біля правої стіни стіл і кілька крісел. — Ранок.)

Ява I.

Сольнес. Пані Сольнес. Кая Фослі.
(Сольнес сидить біля столика і переглядає рисунки Рагнара; над деякими задержується з увагою і придивляється їм пильно. Пані Сольнес підливає цвѣти; хода її ледви чутна. Убрана як попередно. Її капелюх, нагортка і парасолька лежать на однім кріслі. Сольнес стежить за нею раз у раз зором. — Мовчанка.)

Кая Фослі являється тихо у дверях на право).

Сольнес (звертається до неї й говорить холодно). А, се ви?

Кая. Я хотіла тільки сказати. —

Сольнес. Добре... Рагнар прийшов вже?

Кая. Ще ні. Лишив ся дома, щоби заждати на лікаря. Однак небаром прийде, щоби поспитати...

Сольнес. А що із старим?

Кая. Недобре. Казав перепросити вас, що сьогодні не може прийти...

Сольнес. Е, що там перепросити... Може бути цілком спокійний. А ви можете йти до своєї роботи.

Кая. Іду. (Стоїть хвилину в дверях). Хочете може поговорити з Рагнаром, коли прийде?

Сольнес. Ні — поки що не маю ніщо пильного. (Кая виходить крізь двері на ліво).

Ява II.

Сольнес. Пані Сольнес.

Сольнес (переглядає рисунки як перше). Пані Сольнес (біля цвѣтів). Цікава я, чи і він також умре?

Сольнес (глядить на неї). Він також? Хтож іще крім його?

Пані Сольнес (не звертає уваги на його питання). Так, так, старий Бровік помре тепер також, Гальварде, побачиш.

Сольнес. Ти могла би трохи перейти ся кохана, щоби ужити руху.

Пані Сольнес. Так, се булоби добре для мене. (Занята дальше біля цвѣтів).

Сольнес (похилений над рисунками). Ще спить?

Пані Сольнес. Думаєш, панна Вангель?

Сольнес (спокійно). Цілком случайно прийшла мені на думку.

Пані Сольнес. Панна Вангель вже давно встала.

Сольнес. Так? . . .

Пані Сольнес. Перед хвилиєю вбирала ся. (Стає біля зеркала і вбирає поволи капелюх).

Сольнес (по хвили). Вкінці раз придала ся нам дитяча кімната, Аліно. . . .

Пані Сольнес. Справді.

Сольнес. Краще, чим мала би стояти порожна.

Пані Сольнес. Твоя правда. Ся пустеля — страшна.

Сольнес (відкладає рисунки, встає і підходить до неї). Побачиш Аліно, що від тепер буде нам лекше. Наше життя буде свободнійше та менше важке, особливо тобі кохана.

Пані Сольнес. Чи тому, що вона тут прибула?

Сольнес (штучно). Не про се мені розходилося. . . . Я думав про наш новий дім.

Пані Сольнес (бере нагортку). Чи справді надієш ся так багато до нього?

Сольнес. Без сумніву. . . . Ти може инакше думаєш?

Пані Сольнес. Я нічого не надіюсь по тім новім домі.

Сольнес (збентежений). Велику журу спричиняєш мені тим. Бо властиво ставив я його тільки для тебе. (Хоче помочи їй при одяганю).

Пані Сольнес (відсуває його). Властиво — ти за багато для мене робиш.

Сольнес (подразнено). Ти не повинна так говорити, Аліно! Не можу стерпіти докорів сього рода!

Пані Сольнес. Отже ніщо вже не буду говорити, Гальварде.

Сольнес. Однак я і дальше буду стояти при своїй думці; побачиш, як гарно почувати будеш себе в новій хаті.

Пані Сольнес. Мій Боже — я буду почувати себе гарно?

Сольнес (з жаром). Побачиш, побачиш! Тільки вір мені! Бо, бачиш, там найдеш багато дечого, що нагадувати — ме тобі твій власний дім.

Пані Сольнес. Дім, в якому мешкав мій батько, моя мати. . . . А потому се всьо сталося купою згарищ . . . усьо. . . .

Сольнес (мелянхолійно). Так, так моя

бідненька. Се був для тебе страшно болючий удар.

Пані Сольнес (вибухаючи жалем). Можеш будувати, скільки подобається тобі Гальварде, для мене не збудуєш вже спокійного кутка.

Сольнес (ходить по кімнаті). Не говорімо краще про се.

Пані Сольнес. Звичайно і не говоримо про се. Ти все уникаєш розмови сього рода.

Сольнес (стає нараз і вдивляється у неї проникливо). Я? Чому мавби уникати розмови про се?

Пані Сольнес. Я розумію тебе добре. Не хочеш дразнити мене, а крім сього бажаєш оправдати мене, одняти у мене почуття вини. Робиш, що можеш. . . .

Сольнес (здивуваний). Ти? Ти і вина? Прецінь про себе говориш, Аліно?

Пані Сольнес. Бо без сього годі обійти ся; при тім усім мусить бути про мене мова.

Сольнес. Бо про сей старий дім вже не говорімо! Боже, якщо тільки лучить ся де нещастя . . . так . . .

Сольнес. Справді. За нещасте ніхто не може брати на себе одвічальности, як кажуть люди.

Пані Сольнес. А ті страшні наслідки пожежі! . . . Ах се! . . .

Сольнес (з поривом). Не думай про се, Аліно!

Пані Сольнес. А однак я мушу думати про се і вкінці раз видобути се із себе. Бо почуваю, що довше сього не можу давити в собі. Відтак отте почуття страшної провини, якої ніколи не можна собі простити.

Сольнес (вибухаючи). Собі!!

Пані Сольнес. Я мала подвійні обовязки. Супроти тебе та оттої дрібноти. Я повинна була не податись перелякови. Старатись запанувати над собою й дивитись бай-дуже, що горить мені дім батька. (Ломить руки). Та я не могла Гальварде!..

Сольнес (підходить до неї й говорить зворушеним, повільним голосом). Мусиш поклясти мені, Аліно, дати слово, що від тепер ніколи не думати-меш про се! Мусиш се вчинити!

Пані Сольнес. Боже . . . приречи можна усьо . . . усьо . . .

Сольнес (затискає руки й ходить по кімнаті). Тут, справді можна збожеволіти! Ніколи промінчика сонця, ніколи каплі світла не мати в кімнаті! в своєму домі!

Пані Сольнес. Тут прецінь не наш дім.

Сольнес. Се правда . . . (з жалем).

Бог знає, чи і в новому домі буде нам краще — як ти говорила.

Пані Сольнес. Се неможливо. Все та сама порожнеча, отта безнадійність, чи тут, чи там . . .

Сольнес (з жалем). Пробіг, на щож будувати новий дім? Скажи, на що?

Пані Сольнес. Ні, ти сам відповідж собі.

Сольнес (гляди́ть на неї, недовіряючи). Що ти під тим розумієш, Аліно?

Пані Сольнес. Що . . . розумію?

Сольнес. Так, до чорта! . . . Сказала ти се таким особливим тоном, начеб була у тебе яка скрита думка.

Пані Сольнес. помиляєш ся, рішучо, можу впевнити тебе . . .

Сольнес (стає перед нею). Се зайве. Знаю добре, що говорю. До сього є в мене здорові очі та уха, Аліно, не сумнівай ся про се!

Сані Сольнес. Щож знова? І Що?..

— Сольнес. Не шукаєш ти в найневинні́йшій мої́й слові якої укритої думки, нікчемної?!

Пані Сольнес. Я?! Звідки се підозрінне?

Сольнес (смієть ся нараз). Ха-ха-ха! Ніщо в тім дивного, Аліно! Маючи до діла

на своє нещасте з хорим чоловіком, можна...

Пані Сольнес (перелякана). З хорим? Чи ти хорий, Гальварде?

Сольнес (вибухаючи). Чи може шалений або божевільний! . . . Назви се, як хочеш!

Пані Сольнес (сідає, віддихаючи важко). Гальварде! . . . Ради Бога! . . .

Сольнес. Однак помиляєтесь обоє; ти і доктор. (Ходить зденерований по кімнаті. Пані Сольнес стежить за ним несупокійним поглядом). Бо я свідомий сього, що мені нічо не бракує.

Пані Сольнес. Та-ж ні! Хто говорить!

Сольнес. Тільки річ так маєть ся, що котрогось дня, задавить мене той страшний тязар провини.

Пані Сольнес. Провини кажеш? Однак супроти кого міг ти провинитись, Гальварде?

Сольнес (зворушеним голосом). Я дуже провинив ся, дуже супроти — тебе Аліно.

Пані Сольнес (встає поволи). Що се має значити? не муч мене довше!

Сольнес. Нічого! Я не вчинив тобі ніякої кривди, свідомо або добровільно. А однак не можу позбути ся почуття якоїсь страшно́ї, гнетучо́ї провини!

Пані Сольнес. Провини — супроти мене?

Сольнес. По більшій часті. Здаєть ся мені, що колись я вчинив тобі велику кривду!

Пані Сольнес. Так ти справді хорий Гальверде.

Сольнес (пригноблено). Може А може се що іншого! (кидає погляд на двері, що відмикають ся праворуч). Вкінці! Прещінь стало ясно! (Гільда Вангель входить. Убрана як попередно, тільки одіж відсвіжена дещо).

Ява III.

Попередні. Гільда Вангель.

Гільда. Добрийдень вам!

Сольнес (одвічає кивненем голови). Добре спали пані?

Гільда. Знаменито! Як в колиці. Лежала я стягнена та випряжена, як — царівна!

Сольнес (всміхаєть ся). Здорові отже й при гуморі, пані?

Гільда. Як рідко коли!

Сольнес. Снилось вам певно, щось цікавого?

Гільда. Так, та не дуже приємне.

Сольнес. Справді?

Гільда. Здавалось мені, що лечу з великанської, стрімкої скелі в пропасть. Вам мабуть ніколи таке не снитъ ся.

Сольнес. Деколи. . . .

Гільда. Се таке дивне почуття, коли летить ся з гори, котячи ся . . .

Сольнес. Се почуття, що кров морозить у жилах — здаєть ся мені!

Гільда. А ви простягаєте ноги в гору, коли вам таке снитъ ся?

Сольнес. Простягаю, як високо тільки можу.

Пані Сольнес (бере парасольку). Час мені в дорогу, Гальварде (до Гільди). А там полагоджу ваші орудки.

Гільда (хоче кинутись їй на шию). Ах, дорога, гарна моя пані; які ви добрі для мене!

Пані Сольнес (відсуваючи її лагідно). Що там! . . . Се тільки мій обовязок і тому сповняю його так радо.

Гільда (дещо невдоволена, протягаючи уста). Вкінці здаєть ся мені, що я могла би сама також піти у місто, хоч я так убрана. Думаєте пані, що ні?

Пані Сольнес. Говорячи широко, лякаю ся, щоби люди не зглядали ся за вами.

Гільда (з лехковаженем). Тільки се? Можнаб ще видержати . . .

Сольнес (стараючись укрити роздратованне). Однак, бачите пані, люди моглиб і про вас подумати, що ви шалені. . . .

Гільда. Шалена? Стількиж є їх тут в городі?

Сольнес. (Ударившись в чоло). От маєте одного тут перед собою.

Гільда. Ви?!

Пані Сольнес. Алез Гальварде!

Сольнес. Ви досі ще сього не завважали?

Гільда. Ні, не завважала (задумується хвилину і говорить всміхаючись). Вкінці — під одним зглядом — може.

Сольнес. Чуєш Аліно?

Пані Сольнес. Під яким же се зглядом, панно Вангель?

Гільда. О, сього не скажу!

Сольнес. Скажіть!

Гільда. Ні! Мусілаб я перше — ошаліти!

Пані Сольнес. Якщо полишитеся самі, дізнаєшся Гальварде!

Сольнес. Так думаєш?

Пані Сольнес. Дійсно. Знається прецінь вже доволі від давна, коли то вона ще дитиною була, як кажеш (виходить дверми на ліво).

Ява IV.

Сольнес. Гільда Вангель.

Гільда (по хвилевій мовчанці). Здається, ваша жінка не дуже рада з мене?

Сольнес. Ви завважали що у неї?

Гільда. А ви сами не завважали нічого?

Сольнес (виминою). Аліна, од якогось часу не глядає товариства людей. . . .

Гільда. Аж так. . . .

Сольнес. Та колиб ви так близше її пізнали, тоді дивуватись-мете її привязанню, доброті та лагідності. . . .

Гільда (нетерпеливо). Чому-ж при стільки приметах говорила про обовязок?

Сольнес. Про обовязок?

Гільда. Говорила, що вибирається у місто за покупками для мене. А приказує її се вчинити — обовязок. Брр! . . . як я не люблю сього поганого слова! . . .

Сольнес. Чому се так?

Гільда. Се такі холодні, денервуючі звуки. О-бо-вя-зок! О-бо-вя-зок! Не почуваете ви при сьому лехкого дрожання?

Сольнес. Гм. . . я не задумував ся над тим.

Гільда. Шкода! А якщо вона така добра, як се ви говорили, то пощо вона про се говорила?

Сольнес. Пробіг, щож могла іншого сказати?

Гільда. Могла сказати, що вчинить се з любови чи з симпатії для мене. Могла щось в тому роді сказати, щоби тільки широко...

Сольнес (гляди́ть на неї). Так дуже вам о се розходить ся?

Гільда. Справді дуже (ходить по кімнаті й спиняєть ся біля шафи з книжками). Богато маєте книжок!

Сольнес. Доволі їх у мене. Саме недавно купив я кілька нових!

Гільда. Читаєте їх?

Сольнес. Колись читав. А ви читаєте?

Гільда. О ні! Вже не читаю. Ніколи не можу найти у тім якоїсь думки.

Сольнес. Се сказав би я і про себе.

Гільда (ходячи по кімнаті, спиняєть ся біля столика і перекидає рисунки). Се ви рисували?

Сольнес. Ні. Се рисунки мого помічника.

Гільда. Мабуть се один з ваших учеників?

Сольнес. Не одного учив ся він у мене.

Гільда (сідає). Здаєть ся се талановита людина... (приглядаєть ся рисункам). Чи не так?

Сольнес. Доволі талановитий. Для мене досить потрібний.

Гільда. Е ні, се мусить бути дуже здібна людина.

Сольнес. Вчитали ви се з рисунків?

Гільда. Цілком ні! Сі рисунки не обходять мене. Розходить ся о се, що се ви його вивчили...

Сольнес. Що до сього... то виправив я богато їх у світ, однак ні один не вспів підняти ся висше!

Гільда (гляди́ть на його, потрясаючи головою). Ах, які ви при тім нерозумні, се справді годі зрозуміти.

Сольнес. Нерозумний? Отже ви вважаєте мене дурним?

Гільда. Справді. Заниматись такими річами, як от ділитись із своїм знанням та досвідом...

Сольнес (здивуваний). Чому-ж би ні? Чи се що злого?

Гільда (встає й говорить на половину поважно то усміхаєть ся). Се ні. Однак по що се робити? Ніхто інший не повинен будувати тільки ви. Ви сами, виключно сами! Розумієте!

Сольнес (мимовільно). Гільдо!...

Гільда. Що?

Сольнес. Звідки узялась у вас така думка?

Гільда. Так дуже дивовижною вважаєте її?

Сольнес. Не про се розходить ся. Я щось скажу вам.

Гільда. Що такого?

Сольнес. Бачите . . . у мене самого з'явилась в душі така думка, і я таїв ся з нею, не зраджуючись перед ніким.

Гільда. Се цілком зрозуміло.

Сольнес (вдивляючись у неї питаючо) І ви вже се завважали?

Гільда. Цілком ні; я говорила, що про се думаю.

Сольнес. Однак перше . . . казали ви що я . . . божевільний . . . під одним зглядом . . .

Гільда. Е-е! . . . се знова що иншого!

Сольнес. Іменно? Скажете?

Гільда. Ні, не треба!

Сольнес (відходить на бік). Як уважаєте. (Стає біля скляних дверей). Ходіть ближше; щось покажу вам.

Гільда (підходить). Що такого?

Сольнес. Бачите: там в городі?

Гільда. Що?

Сольнес (вказуючи пальцем). Там біля тих великанських камінів?

Гільда. Покажете мені новий дім?

Сольнес. Так. Вже кінчають будову.

Гільда. Здаєть ся, що має дуже високу вежу?

Сольнес. Руштованне заслонює ще її.

Гільда. Се ваш дім?

Сольнес. Так.

Гільда. Туди перебираєтесь?

Сольнес. Так.

Гільда (вдивляючись у його). Є там також кімнати для дітей?

Сольнес. Три, так як тут.

Гільда. А дітйй у них нема?

Сольнес. І не буде.

Гільда (всміхаючись легко). Прецінь не дуже то розминулась я з правдою . . .

Сольнес. Коли?

Гільда. Говорячи, що ви дещо хорий...

Сольнес. Так ви се мали на думці?

Гільда. Саме отті дитячі кімнати — без дітйй. Там де провела я останню ніч.

Сольнес (глухо). Були у нас діти. В Аліни та у мене!

Гільда (зацікавлена). Справді?

Сольнес. Двох хлопчиків однолітків!

Гільда. Близнята?

Сольнес. Так близнята. Тому одинайцять, чи дванайцять років.

Гільда (із співчутом). І оба? . . . Отже не має вже у вас дітей?

Сольнес (зворушений). Втішались ми ними три тижні, а може й менше. (Розрадовано). Ах, панно Гільдо, яке се добродійство для мене, що ви сюди прийшли. Можу принайменше виговоритись перед ким.

Гільда. А вона? Чи з нею ви не говорите?

Сольнес. Про се ні! І не так як бажая й хотів би. (Прибитий). І не про всьо, вкінци!

Гільда (понижує голос). Чи ви се мали на думці, говорячи, що я вам потрібна?

Сольнес. Так. Передовсім се. Сідайте, прошу. Оттут на канапу, щоб мали ви перед собою город. (Гільда сідає у кутку канапи). Хочете вислухати мене?

Гільда. Прошу. Дуже радо.

Сольнес (присовує собі крісло й сідає). Усьо розкажу вам . . .

Гільда. Тепер можу глядіти на город й на вас рівночасно . . . Слухаю, розказуйте прошу.

Сольнес (вказує осклені двері). Там в дальшій части города, де бачите отсей новий дім . . .

Гільда. Гм? . . .

Сольнес. Там мешкали ми разом з Аліною кілька перших років. Стояв там тоді старий дім її матері. Відтак зістав ся він нам, разом з городом.

Гільда. А була на домі вежа?

Сольнес. Ні, не було. Із вні виглядав він немов якась великанська, погана буда, однак в середині було се вигідне й гарне гніздечко.

Гільда. Отже ви відтак зруйнували отсю „буду“?

Сольнес. Ні, згоріла сама.

Гільда. Цілком?

Сольнес. Так.

Гільда. Се для вас був доволі важкий удар?

Сольнес. Не зовсім. Після пожежі інтереси мої почали йти у гору.

Гільда. А дальше?

Сольнес. Саме тоді прийшли на світ ті два хлопчики . . .

Гільда. Ті бідні близнята . . .

Сольнес. А були такі гарні й здорові. Росли при тім скоро, так, що майже можна було достеречи се наглядно.

Гільда. Немовлята справді ростуть у перших днях дуже скоро.

Сольнес. Се було щось так гарного, так гарного, бачити їх лежачих разом

з Аліною у ліжку. Відтак одної ночі знялась пожежа . . .

Гільда (зацікавлена). І щож?! Говорить! Були які жертви?

Сольнес. Се ні. Уратовано всьо од пожежі. . . .

Гільда. Щож далі?

Сольнес. Се всьо так потрясаючо поділо на Аліну; пожежа, відтак отте виношенне її ураз з дітьми серед темної, зимової ночі, серед тривоги й неладу. Треба було переносити їх, так, як лежали, її та хлопчиків.

Гільда. І се було причиною їх смерти?

Сольнес. Се ще ні. Між тим Аліна захоріла на фебру. Діти виссали її разом з молоком. Бо Аліна годувала їх сама; не хотіла нікому віддати їх, казала, що се її обов'язок. І в наслідок того наші діти (ломить руки) . . . ах! . . .

Гільда. Не видержали вже довше?

Сольнес. Ні, се було над їхню силу. Фебра їх убила.

Гільда. Се мусіло страшно діткнути вас?

Сольнес. Не питайте про се. Однак багато більше терпіла Аліна (затискає руки, не тямлячи себе). Ах, що таке може діятись на світі! . . . Од хвилі, у якій стратив я їх, покинув я будувати церкви.

Гільда. А прецінь ви збудували у нас церковну вежу?

Сольнес. Се було давнїйше. Не забуду ніколи того почуття лехкості й вдоволення, яке відчуває ся тоді.

Гільда. Се зрозуміло.

Сольнес. Однак тепер, не будую вже таких річий, ні церков — ані веж.

Гільда. Тільки дома й помешкання для людей.

Сольнес. Так, дома для людей — Гільдо!

Гільда. І то з вежами, такими високими. . . .

Сольнес. Такі найрадше. (Свобіднїйше). Однак по тій пожежі здійняв ся я у гору — яко будівничий.

Гільда. Чому не називаєте себе архітектором, як інші?

Сольнес. Не маю до сього доволі великих студій. Моє знанне самому собі по більшій часті завдячую.

Гільда. А мимо сього знялись ви так високо. . . .

Сольнес. Так, після пожежі. Майже цілий город поділив я на парцелі під віллі. А будував я не оглядаючись на нічию думку. І тоді то почав я нечувано скоро іти в гору.

Гільда (вдивляється у його). Так ви

мусите бути дуже щасливі — як можнаб думати із вашого щастя у ділах?

Сольнес (понуро). Щасливий? І се ви говорите? Як сотки сліпих?

Гільда. Ви моглиб бути, колиб тільки понехали думку про оттих дітей. . . .

Сольнес (повільно). Ті діти. . . . Не легко їх забути.

Гільда (вагаючись). Чи вони такою великою перешкодою? . . . Та-ж стільки часу минуло, а . . .

Сольнес (вдивляється у неї й говорить даліше). Щаслива людина, кажете. . .

Гільда. Чи не є ви нею під кожним іншим зглядом?

Сольнес (не кидаючи дивитись на неї). Коли розказував я вам отту пригоду з пожежою . . .

Гільда. Щож?!

Сольнес. Чи не прийшла вам яка думка, нагла наглядна думка?

Гільда (після надуми). Ні, що се малоб бути?

Сольнес (рішучо). Тільки пожежа могла спонукати, щоб я будував помешкання для людей. Вигідні помешкання, соняшні, тихі, де моглиб перебувати батько, мати з громадкою дітей у тому розкішному почуванню, що се прецінь гарна річ могли

жити на світі і належати до когось; а почувати себе привязаним до когось, сеж справді щастя. . . .

Гільда. А ви не почуваете себе щасливим, що будете такі гнізда для людей?

Сольнес. Однак подумайте, за яку ціну почав я отте діло?

Гільда. Ніколи не понехаете думати про се?

Сольнес. Ні. Щоб я міг будувати гнізда для інших, мусів виречи ся на віки свійого. . . .

Гільда. Мусіли? На віки? . . .

Сольнес (притакує). Се була заплата за отте щастя, про котре люди стілько говорять. (Зітхнувши важко). Щастя того особливого щастя — бачите, дешевше годї було добути.

Гільда. І на се всьо не має вже ради?

Сольнес. Ні. Ніколи. Се власне наслідок пожежі, яка спричинила хворобу Аліни.

Гільда (глядить на його непевно). І мимо сього уладжуєте кімнати для дітей?..

Сольнес (з повагою). Не завважали ви ніколи, що річи неможливі та неправдоподібні до сповнення так нераз приманюють нас до себе?

Гільда (після надуми). Неможливі? (з життем). Дійсно? . . . Чи і ви се почуваете?

Сольнес. Так. . . .

Гільда. Так отже і у вас сидить щось — нечистого?

Сольнес. Чому се має бути „нечисте“?

Гільда. А якже ви поясните се?

Сольнес (встає). Може ваша правда (з унесенням). Бо справді тяжко не проклясти усього, коли маєть ся таку страшну, погану долю. . . .

Гільда. Про що ви знов говорите?

Сольнес (опановуєть ся повільно). Подумайте тільки: всьо, що вмів я зробити, вибудувати, сотворити, а були се нераз гарні, незвичайні річи — великі навіть. . . . (затискає п'ястуки). Справді годі видержати з тою думкою. . . .

Гільда. Що за думкою?

Сольнес. Ах се все нагадую собі. За те все мусів я заплатити, і то не золотом, або грішми — тільки щастем людини. . . . І не тільки своїм, а щастем і других людей. Тепер вже розумієте мене?! Так то я оплачував, що мені щастило ся. А з кождим днем поновляю сю заплату, все, все. . . .

Гільда (встає і глядить на його питаючи). Говорите мабуть про жінку?

Сольнес. Так, про неї тут головно заходить ся. Бо вона мала мати своє занятте у життю, як я своє (голос у його дріжить).

Тільки те її занятте стало знівечене, зломане, зрабуване прямо, щоб тільки я міг зніматись висше у гору, щоб тільки я одержав сумнівний вінок побіди. . . . Бо знаєте, що і Алїна мала талан до будовання. . . .

Гільда. До будовання?

Сольнес (потрясаючи головою). Тільки не домів, веж чи церков, ні. . . .

Гільда. А чогож?

Сольнес (мягким, зломаним голосом). У неї був талан до будовання, виростання душі дитини. . . . До виростання її з пеленок. У велику, шляхотну, гарну душу людини. До сього був у неї талан, у тім визначилась би була. І тепер те всьо змарнувалось, знівечилось. Не видало із себе ні стебелинки навіть, як те попелище по пожежі. . . .

Гільда. Припустім, що воно навіть так. . . .

Сольнес. Нема що припускати — се таки правда.

Гільда. Добре, однак ви прецінь не можете одвічати за се.

Сольнес (вдивляєть ся у неї протяжно). Тут власне заходить велике, страшне питання. Питанне, яке рве мою душу від рая до ночі. . . .

Гільда. О? . . .

Сольнес. Бо колиб се була моя вина, хоч трохи — припустімо що воно так?...

Гільда. Ви, при пожежі? . . .

Сольнес. При пожежі та її наслідках; однак я невинен — мимо усього не винен . . .

Гільда (гляди́ть на його із співчу́ттем).
Справді, ваш спосіб говорення, мимохіть зраджує хоробу . . .

Сольнес. Під тим зглядом я справді невилічимо хорий. (Рагнар Бровік відчиняє обережно двері на ліво).

Ява V.

Попередні. Рагнар Бровік.

Рагнар (побачивши Гільду). О, простіть . . . (хоче вернути ся).

Сольнес. Лишіть ся, пане. Цілком не перешкаджаєте нам.

Рагнар. Простіть, одначе я не знав.

Сольнес. Вашому батькові гірше, як чув я.

Рагнар. Вже не видержить довго . . . І тому саме приходжу; я хотів просити вас, щоби котрий із моїх рисунків одержав від вас прихильну оцінку; батько виглядає сього як спасення . . .

Сольнес (подражнено). Про ті рисунки краще й не згадуйте більше!

Рагнар. Ви переглядали їх?

Сольнес. Так, саме тепер.

Рагнар. І вони до нічого, як їх — автор?

Сольнес (не рішучо). Полишіть ся у мене. Не буду ставити вам ніяких домагань. Можете ожени́ти ся з Каєю та жити без журби й уживати щастя. Одначе про самостійність навіть не думайте.

Рагнар. Верну отже до́мів, щоби занести батькові сю вістку. Я мусів йому приобіцяти. Чи маю про се звістити батькові — перед його смертю?

Сольнес (бореть ся із собою). Скажіть йому краще . . . скажіть йому, що вам подобаєть ся. Найкраще не говоріть нічого. Не можу інакше поступити — вірте мені.

Рагнар. Можу вже забрати рисунки?

Сольнес. Можете, нічо не маю проти сього. Маєте їх там на столі.

Рагнар (підходить до столика). Вибачте пані . . .

Гільда (зборонюючи). Ні — полишіть їх . . .

Сольнес. По що?

Гільда. Хочу їм приглянутись.

Сольнес. Прецінь ви вже . . . (до Рагнара). Лишіть їх.

Рагнар. Прошу.

Сольнес. А тепер вертайте до́мів.

Рагнар. Йду вже,

Сольнес (стурбований). Пане Бровік — ви не можете жадати од мене неможливої річи. Тямте се.

Рагнар. Знаю вже, знаю. Простіть мені... (виходить, кланяючись, дверми на ліво).

Ява VI.

Сольнес, Гільда Вангелъ.

Гільда (глядить на Сольнеса з докором). Дуже негарно ви поступили.

Сольнес. Ви так думаете?

Гільда. Так, се дуже негарно, а при тім нечесно й погано.

Сольнес. Не зрозумієте, чого я зазнаю через се.

Гільда. Ви не повинні так поступати.

Сольнес. Ви ж перед хвилиною сами сказали, що тільки я один повинен будувати.

Гільда. Я се сказала, однак ви не повинні так поступати.

Сольнес. Маю до сього криваво здобути право. Заплатив я за його дорого.

Гільда. Так, заплатили ви щастем родинним, чи як се ви назвете.

Сольнес. І до сього ще спокоєм душі.

Гільда (встає). Спокоєм душі! (із співчуттем). То може і справедливо, бо ви мабуть думаете...

Сольнес (сміється тихо). Сядьте пані. Розкажу вам маленьку казку.

Гільда (сідає зацікавлена). Прошу.

Сольнес. Про одну маленьку приключку, що основується на дрібнім трісненню рури в комині.

Гільда. І нічо більше?

Сольнес. З початку не було нічого більше. (Присовує крісло ближше до неї й сідає).

Гільда (нетерпеливо, вдаряє руками в коліно). Огже було маленьке тріснене в рурі коминовій?

Сольнес. Завважав я се довго, перед вибухом пожежі. Коли тільки був я на поді, все оглядав руру.

Гільда. І те трісненне було все видко?

Сольнес. Так, бо ніхто про його не знав, крім мене.

Гільда. А ви не говорили про се нікому?

Сольнес. Нікому.

Гільда. І не думали про направу рури?

Сольнес. Думав про се, тільки дарма. Бо коли тільки мав я забратись до направи, все найшлась якась перешкода, немов умисно кимось насунена. Відкладав я отже з дня на день і так аж до кінця.

Гільда. Великий з вас нездара.

Сольнес. Снувались тоді у мене ріж-

ні думки. (Із щирістю у голосі). Через се маленьке трісненне міг я знятись у гору як будівничий.

Гільда (вдивляючись у даль). Се му-сіло бути страшне почуття.

Гольнес. Страшне . . . Тоді усьо видавалось мені простим і легким. Укладав я собі, що то станеть ся в половині зими, десь у полудни. Я мав вийти з дому, а Аліну вислати санками на прогульку. Служба мала нападити добре в печач.

Гільда. Як в морозний зимовий день.

Сольнес. Зима була тоді страшно гостра. Належало нападити добре, на її поворот.

Гільда. Як вже з прогульки? . . .

Сольнес. Так. Наближаючись до дому, мали ми побачити дим.

Гільда. Тільки дим?

Сольнес. З далека дим тільки, однак в хвилі, коли мали ми в'їжджати до брам городу, ціла буда повинна була стати в огні. Так я хотів се урядити . . .

Гільда. Але що воно мусіло статись інакше! . . .

Сольнес. Годі . . .

Гільда. А ще одно: чи ви певні в сьому, що огонь повстав якраз від тріснення рури?

Сольнес. Противно! Є доказ, що пожежа наступила з цілком іншої причини.

Гільда. Так?!

Сольнес. Доходження виказали, що вогонь вибух у вбиральній кімнатці в противній часті дому.

Гільда. Чому отже говорите про сю рурку коминову?

Сольнес. Позвольте скінчити, пані.

Гільда. Буду старати ся. (Присовує ще ближше крісло).

Гільда. Отже говоріть, пане будівничий.

Сольнес (довірочно). Чи ви вірите в сю можливість, що ествуют на світі одиниці, яким дісталась та ласка й могутність, що їхні бажання й задуми, о скільки вони сильні та конечні, сповняють ся? Вірите в се?

Гільда (з певним виразом на лиці). Якщо так воно є, то мушу пересвідчити ся, чи я належу до тих вибраних.

Сольнес. Сама одна людина не може сього вчинити. Їй потрібна до сього поміч слуг та товаришів, без них не може й думати про поведженє. А вони сами ніколи не приходять. Треба їх закликати силою, очевидно в душі, в нашому нутрі.

Гільда. Що ж се за товариші та слуги?

Сольнес. До сього повернемо коли иноді. А тепер слухай те дальше про пожежу.

Гільда. Чи ви думаєте, що дім не бувби згорів, колиби се не згоджувалось з вашим бажаннем?

Сольнес. Колиб сей дім був старого Бровіка, то напевно не бувби згорів так в пору, я певний сього. Він не знає зносин з помічними силами, і не уміє ужити свого впливу на них. (З тривогою зривається з крісла). Бачите отже, що ношу на собі більшу частину вини за смерть моїх дітей. З моєї причини розминулась Алїна із своїм призначенням — матері; стратила ціль свого життя.

Гільда. А якщо се діло оттих слуг та товаришів, то . . .

Сольнес. Хтож їх закликав голосом своєї душі? Ніхто инший, тільки я. Послухали візваня і стались рабами моєї волі. (Із зростаючим подражненням). І то називається у людей „мати щастя!“ . . . Від мене дізнається, як почувається ся сього рода щастя. Почувається ся під грудьми немов велику, глуху пустиню. А отті помічники та слуги здирають з инших людей шкіру, щоби закрити мою рану. Однак рана все, вічно ятрить ся. Ах, щоб знали ви, який се біль, важкий, пекучий біль! . . . Ах! . . .

Гільда (глядить на його з увагою). Ви хорі, може навіть надто хорі, пане Сольнес,

Сольнес. Скажіть краще, що божевільний; бо се ви хотіли сказати.

Гільда. Розум — думаю — у вас не діткнений хоробою.

Сольнес. А деж находить ся моя хороба? Скажіть отверто, пані.

Гільда. Може — прийшли ви на світ з нарушеним сумлінням. . . .

Сольнес. З нарушеним сумлінням? . . . Що се таке?

Гільда. Можна се інакше описати, як дуже ніжну прозрачну його будову. Тому при найменшому дотику дріжить і стрясється.

Сольнес. Гм! А якеж після вас має бути те сумління?

Гільда. У вас повинно воно бути більше рішуче й сильне.

Сольнес. Рішуче, кажете? Може у вас саме отте рішуче сумління?

Гільда. Здається — о скільки могла я пізнати.

Сольнес. Не виставляли ви хиба його на дуже велику пробу.

Гільда (дріжачи із зворушення). Не думайте, що мені було так легко кидати батька, я дуже привязана до його. . . .

Сольнес. Тільки?! На який місяць чи два, то. . . .

Гільда. Не верну вже ніколи до його. . . .

Сольнес. Ніколи? Чому ж ви покинули його?

Гільда (на пів поважно). Забули вже, що минає десятий рік?

Сольнес. Киньте отті дурниці! Мали ви яке непорозумінне дома?

Гільда (цілком поважно). Було щось у мойому нутрі, що гнало мене сюди й кликало до якихсь незнаних приман.

Сольнес (з життєм). А бачите! Вкінци! Отже і у вас мешкають ті зародки незнаних сил, так само як у мене. А хто дізнає їх впливу, не може їм оперти ся й улягає їм, неопираючись.

Гільда. Дещо правда з сього, що говорите.

Сольнес (ходячи по кімнаті). О так; світ заселений безчисленною кількістю тих чортків, недоступних нашій свідомості.

Гільда. Називаєте се чортиками?

Сольнес (спиняєть ся). Так, є чортики добрі і лихі; є ясноволосі й карі. Колиби так мож було відгадати, які з них, ясні чи темні, проживають у кого, загадка булаб розв'язана.

Гільда. А однак при міцному й здоровому сумлінню можна би думати про опір.

Сольнес. Я тої думки, що мало є та-

ких. Величезна більшість хорує на отсю безкровність сумління.

Гільда. Можливо. . . .

Сольнес (схилившись на стіл). В казках. . . . Ви знаєте які старі казки? . . .

Гільда. Знаю! З часів, коли я ще читала.

Сольнес. В оттих казках розказуєть ся про Вікінгів, котрі виправляли ся в далекі країни й нападали їх, пускаючи з димом оселі, а людей вбивали. . . .

Гільда. А женщин забирали з собою...

Сольнес. І везли їх далеко — до себе...

Гільда. Кораблями, до своїх осель...

Сольнес. Та поводили ся з ними, немов найгірші чорти. . . .

Гільда (вдивляєть ся замраченим зором). Уявляю собі, що се мусіло бути доволі цікаве. . . .

Сольнес (усміхаючись). Ловля женщин? Не перечу.

Гільда. Ні — бути пійманою.

Сольнес (глядить на неї). А... так...

Гільда (перебиваючи). Вертаймо до Вікінгів. . . .

Сольнес. Вони бачите, мали сильне сумління. По повороті до дому об'їдали ся й запивались, немовби нічого не лучило ся. А були веселі й безжурні немов діти. А огт

їхні бранки! . . . І не думали про поворот!
Щож ви на те?

Гільда. Розумію їх дуже добре.

Сольнес. Ну — ну! Чи і ви булиб
здібні до чогось такого?

Гільда. Чому ні?

Сольнес. І жили би ви, пані, біля та-
кого — розбишаки? Добровільно?

Гільда. Якщоб тільки той розбишака
вспів позискати мою любов, так. . . .

Сольнес. І ви моглиб покохати таку
людину?

Гільда. Мій Боже, сього рода почу-
вання бувають нераз дуже інтересні, й ні-
коли не питають про дозвіл.

Сольнес (задумавшись). Дійсно, про
се рішає та сила нечиста, що сидить у нас.

Гільда (всміхається незначно). І мо-
гутність чортиків, про яких ви так богато
говорите, ясно-й темноволосих.

Сольнес (приятно). Бажаю вам, щоб
ті чортики вчинили для вас корисний вибір.

Гільда. І вже вчинили його для мене
— здається на віки.

Сольнес (вдивляється у неї). Гільдо,
ви так немов лісна пташка.

Гільда. Лихе порівнання. Прецінь я
ніколи не ховаюся в гушавині.

Сольнес. Так. . . . Отже назову вас
хижим птахом.

Гільда. Се вже красше . . . (з запа-
лом). Чомуж не малаб я бути хижою? Не
старати ся о добичу? Чому не малаб я по-
ривати добичу й держати її кігтями із усеї
сили? Чому?

Сольнес. Гільдо? — знаєте чим ви є?

Гільда. Догадую ся, якимсь незви-
чайним птахом.

Польнес. Ні. Ви наче розсвіт. Вдивля-
ючись у вас, почуваю вражінне, що дивлюсь
на схід сонця. . . .

Гільда. Скажіть мені . . . ви певні
сього, що ніколи не закликали мене голо-
сом душі? . . .

Сольнес (тихо, непевно). Думаю, що
чинив я се нераз.

Гільда. Чого бажали од мене?

Сольнес. Ви є молодість.

Гільда (всміхаючись). Молодість —
якої ви так лякаетесь?

Сольнес (притакуючи). І яку рівно-
часно закликаю до себе.

Гільда (встає, підходить до столика,
забирає рисунки Рагнара й наближаєть ся
з ними до Сольнеса). А сі рисунки? . . .

Сольнес (грізно). Лишіть їх. . . ! Я на-
дивив ся на них доводі.

Гільда. Ви мали долучити до них якусь дописку.

Сольнес. Я?! Ніколи не зроблю цього.

Гільда. Прецінь той старик помирає. Ви не повинні йому, ані його сини відмовити тої радості. Може часом буде міг на основі тих плянів будувати.

Сольнес. Так . . . набере пересвідчення, що є знаменитим артистом — той дурак.

Гільда. Ви-ж можете дозволити собі раз на маленьку неправду, той раз . . .

Сольнес. Говорити неправду?! . . . (роздратовано). Геть із тими рисунками, візьміть їх.

Гільда (подає ся трохи в зад). Чого ви так сердитесь? Говорите про чортів, а самі їх наслідуете. (Роздивляється). Нема тут пера й чорнила?

Сольнес. Ні, нема.

Гільда (збирається до виходу). Однак у тої панни певно дістану?

Сольнес. Заждіть! Прикажете мені поповнити неправду? Старому належить ся се од мене. Маю на сумління його упадок; властиво я причинив ся йому до того.

Гільда. Ви? Ще жертва? . . .

Сольнес. Забирав багато місця. Однак сей Рагнар . . . Не допущу ніколи, щоби пішов уперед.

Гільда. Також і дівчина не піде, бо не має з чим . . .

Сольнес (стає проти неї й говорить шепотом). Бо його вивисшене принесе мій упадок. Бо він затопив би мене, як я його батька . . .

Гільда. Він — вас? Чи-ж зможе?

Сольнес. Можна надіятись цього но ньому. Він є одним із тої молодіжи, яка приготвляєть ся до нападу на мене, щоби усунути мене з овиду.

Гільда (глядиць на його з докором). І ви заступите йому дорогу до життя? Сором!

Сольнес. Богато щирої крові коштувала мене побіда. При тім лякаю ся, щоб отті слуги й товариші не одмовили мені послуху.

Гільда. Завірьте отже своїм силам. Се одинокий вихід.

Сольнес. Неможливо, пані. Переворот недалекий, а конечність тверда.

Гільда (лякливо, затулюючи собі уха). Ні, не говоріть так! Не відбирайте мені життя, — сього, що становить для мене життя!

Сольнес. Що се такого?

Гільда. Хочу бачити вас великим. З вінком у руці. Ген — на верхах піднебесної вежі! (Знова спокійно). Позвольте олівця. Його хіба маєте при собі?

Сольнес (подає олівець). Прошу. . . .

Гільда (кладає рисунки на стіл). Дякую. А тепер сідаймо, пане будівничий. . . . (Сольнес сідає біля стола. Гільда стоїть за ним, спершись о крісло). А тепер напишемо щось на сих рисунках. Якусь приязну, додаючи охоти увагу. Се для того поганого Рагнара, чи як ви його називаєте.

Сольнес (пише кілька слів й одвертаєть ся нараз до неї). Ви мені скажете щось.

Гільда. Що?

Сольнес. Коли ви ждали на мене десять років. . . .

Гільда. Так щож? . . .

Сольнес. Чому ви нічого не написали? Я бувби радо одписав.

Гільда (скоро). О, ні! Сього не бажала я ніколи.

Сольнес. Чому?

Гільда. Лякала ся, щоб се не було дармо; однак пишімо дальше.

Сольнес. Пишу.

Гільда (схиляєть ся понад ним й слідить почерк олівця). Яке се приязне й сердешне. . . . Ах, як я починаю ненавидіти сього Рагнара. . . .

Сольнес (пишучи). Нікого не кохали ви правдиво?

Гільда (сухо). Що говорите?

Сольнес. Питаю, чи кохали ви вже кого?

Гільда. Чи кохала я кого іншого, хотіли ви мабуть спитати?

Сольнес (зіймаючи на неї очі). Так, справді. В протягу оттих десяти років?

Гільда. Лучало ся. Особливо, коли огортала мене досада, що ви не з'являєтесь.

Сольнес. Тоді наділяли своїм коханем інших?

Гільда. Дуже скупю. Найвисше на тиждень два. Ви повинні зрозуміти мене.

Сольнес. Гільдо, пощо ви сюди прибули?

Гільда. По що тратити час на балаканне. Той бідолаха може вмирає.

Сольнес. Скажіть мені: чого од мене бажаете?

Гільда. Бажаю обіцяного королівства.

Сольнес. Гм! . . . (глядить на відмикаючі ся на ліво двері й пише далі. Входить пані Сольнес, несучи кілька клунків).

Ява VII.

Попередні. Пані Сольнес.

Пані Сольнес. Маю тут для вас деякі дрібниці, панно Вангель. Прочі річі принесуть зараз.

Гільда. Я дуже вдячна вам за се — пані.

Пані Сольнес. Сповнила я тільки свій обов'язок, надто нічого більше.

Сольнес (переглядає ще раз свої уваги на рисунках Рагнара). Аліно. . . .

Пані Сольнес. Що?

Сольнес. Є там в бюрі панна Фослі?

Пані Сольнес. Є . . . дійсно . . .

Сольнес (складає рисунки). Гм . . .

Пані Сольнес. Стояла біля столика як усе, коли лишала я її кімнату.

Сольнес (піднімаєть ся). Отже дам їй се: скажу . . .

Гільда (відбираючи йому рисунки). Позвольте мені на ту приємність. (Йде до дверей, однак вертає по хвили). Як вона називаєть ся?

Сольнес. Називаєть ся панна Фослі.

Гільда. Е, се надто сухе! Мені розходить ся о імя.

Сольнес. Кая — як що не помиляю ся.

Гільда (одчиняє двері й кличе). Кая! Ходіть тут. Скорше! Пан Сольнес хоче вам щось сказати. (Кая Фослі входить і стає в дверях).

Ява VIII.

Попередні, Кая Фослі.

Кая (глядиць збентежена). Єсьм? . . .

Гільда (подає їй рисунки). Можете вже

забрати їх. Пан Сольнес заосмотрив їх своїми увагами.

Кая. Вкінци!

Сольнес. Віддайте се старому як найскорше.

Кая. Вже іду з тим до дому.

Сольнес. Спішіть ся, пані. А Рагнар вже має змогу будувати на свою руку.

Кая. Позвольте прийти йому з подякою?

Сольнес (сухо). Не потрібно! Скажіть йому се.

Кая. Скажу.

Сольнес. Скажіть йому також, що він вже більше непотрібний мені у бюрі. Се тикаєть ся також і вас.

Кая (дріжучим голосом). І мене також?

Сольнес. Мабуть будете мали свої діла. Се прецінь цілком природно. А тепер вертайте домів з рисунками! Спішіть ся!

Кая (я. в.) Йду — сейчас (відходить).

Ява IX.

Сольнес. Пані Сольнес. Гільда Вангель.

Пані Сольнес. Ах, які у неї очі!

Сольнес. У неї?! У тої бідної гуски?..

Пані Сольнес. Я не повірю у її невинність. . . . Дійсно вимовляєш їм місце?

Сольнес. Дійсно.

Пані Сольнес. І їй також?

Сольнес. Сповняю — здається — тільки твоє бажання.

Пані Сольнес. Але що ти можеж обійти ся без її помочі? . . . Мусиш мати мабуть яку іншу на її місці?

Гільда (весело). Я без сумніву не надаю ся на гуску до бухгалтерії. . . .

Сольнес. На разі се дрібниця. . . . Тепер мусимо подумати о переносинах до нового дому і то як найскорше. Сьогодні у вечір завішуємо вінок (до Гільди) на самому верхку. Що ви на се, панно Гільдо?

Гільда (гляди́ть на його блискучими очима). Се буде чудово, бачити вас там високо!

Сольнес. Мене?!

Пані Сольнес. Мій Боже, сього ви хиба не побачите. Він із своїм нахилом до завороту голови!

Гільда. Се неможливо. . . .

Пані Сольнес. А однак так є!

Гільда. Я бачила його сама на верхку високої церковної вежі.

Пані Сольнес. Я чула про се од людей. Однак се неможливо. . . .

Сольнес (роздратовано). Неможливо, зараз неможливо! А прецінь стояв я на самім верхку.

Пані Сольнес. Як можеш се сам говорити Гальварде? Не можеш навіть встояти на ганку, на першому поверсі. Ти все був такий!

Сольнес. Можеш сьогодні у вечері пересвідчити ся, що я инакший.

Пані Сольнес (з трівогою). О ні, сього не зробиш! Пишу сейчас по доктора, він хиба переконає тебе.

Сольнес. Алїно! . . .

Пані Сольнес. Бо ти хорий, Гальварде. Се прецінь ясно! Ах, Боже, Боже! (виходить скоро дверми на право).

Ява X.

Сольнес. Гільда Вангель.

Гільда (входить до його несупокійна). Чи се правда?

Сольнес. Що зазнаю завороту говови?

Гільда. Що мій будівничий не відважить ся . . . що не потрафить станути на тій висоті, до якої допровадив будівлю? . . .

Сольнес. Отже ви з тої точки глядите на се?

Гільда. Так . . .

Сольнес. Здається мені, що небаром не буде вже клітини в мойму умі, до якої ви не дістались би! . . .

Гільда (гляди́ть на город). Отже там на вершку . . . На самім вершку . . .

Сольнес (підходячи до неї). Моглиб ви там замешкати — в найвисшій кімнаті у вежі. Провадилиб життє царівни.

Гільда (з повагою і жартом рівночасно). Сеж бо ви мені обіцяли.

Сольнес. Справді обіцяв?

Гільда. Сором, мій учителю! Ви впевняли мене, що стану царівною що наділите мене царством. А відтак гарно додержали слова . . . Краще не говорімо! . . .

Сольнес (нерішучо). Чи ви певні у тому — дійсно певні, що се не був сон, чи яка примара уяви?

Гільда (іронічно). А ви не причасні до сього?

Сольнес. Не знаю. (Повільно). Противно знаю дуже добре, що . . .

Гільда. Що? . . . Скажіть же? . . .

Сольнес. Що я повинен був се вчинити.

Гільда (обережно, однак сміло). Ви ніколи не зазнавали завороту голови!

Сольнес. Сьогодні у вечір завішуємо отже вінок — царівно Гільдо!

Гільда (з жаром). Так — на вершку вашого нового дому . . .

Сольнес. На вершку нового дому — який для мене не буде ніколи домом. (Виходить дверми на город).

Гільда (вдивляється тужним зором у даль, говорячи щось шепотом; із того шепоту доходять тільки слова:). Страшно цікава історія!

Дія III.

(Широкий ганок перед домом Сольнеса. З ганку ведуть сходи на город. Його старі дерева схиляють ся над ганком та частиною даху. На право серед дерев видко тільки частину нового дому. Перед вежею високе руштованне. Огород оточений зелізним тиним із вистаючими рамочками. За тиним вулиця з низенькими домиками. На ганку стоїть велика лавка здовж стіни, біля неї стіл. По другій стороні стола фотель та плетені крісла).

Ява I.

Пані Сольнес, Гільда Вангель.

Пані Сольнес (сидить у фотелі, загорнена у великий, білий шаль, гляди́ть на право. По хвилі входить з города Гільда Вангель, убрана як висше, з китицею цвітів на груди). Оглядали наш город, панно Гільдо?

Гільда. Так, я хотіла подивитись на його.

Пані Сольнес. І найшли цвіти, в які прибрали ся.

Гільда. Богато їх там в гушавині.

Пані Сольнес. Справді? Мимо так пізної пори? Я дуже рідко заходжу в город.

Гільда (підходить ближше). Що ви говорите! Не бігаєте щоденно по городі?

Пані Сольнес (блідо всміхаючись). Не „бігаю“ вже тепер ніде й ніколи.

Гільда. Не заходите ніколи в город, щоби налюбувати ся його королівською розкішю?

Пані Сольнес. Се всьо стратило вже для мене свій чар. Майже лякаю ся глянути на його!

Гільда. На свій власний город?

Пані Сольнес. Здасть ся мені найчастійше, що перестав бути моїм.

Гільда. Що се за! . . .

Пані Сольнес. Для мене він чужий! Инакше було за життя моїх родичів. Ви й не піймете, як вони обійшли ся з тим городом. Поділено його на часті й забудовано домами для чужих людей. Не знаю їх цілком, а вони можуть слідити мене із своїх вікон.

Гільда (із проясненим лицем). Пані?..

Пані Сольнес. Прошу . . .

Гільда. Позвольте мені полищитись тут трохи?

Пані Сольнес. Дуже радо, якщо бажаєте.

Гільда (присовує крісло до фотеля і сідає). Бо... тут можна так розкішно вигривати ся на сонці, наче кіт який.

Пані Сольнес (кладає руку на її шию). Се гарно, що ви хочете лишитись трохи в мене. Я думала, що ви вибираєтесь до мого мужа.

Гільда. Щож би я там робила?

Пані Сольнес. Помоглиб ви йому...

Гільда. О! Ні! Зрештою нема його тут. Я бачила його біля будови серед робітників. У його був такий грізний вигляд, що я лякала ся показатись йому.

Пані Сольнес. Се дивно . . . Гальвард усе такий лагідний та м'який.

Гільда. Аж так!

Пані Сольнес. Ви не знаєте ще його добре, панно Гільдо. (Глядить на неї зворушена).

Гільда. Почуваєте себе вдоволеною, що міняєте помешкане.

Пані Сольнес. Я повинна бути вдоволена. Гальвард бажає сього . . .

Гільда. Чи се одинока причина?

Пані Сольнес. Справді, справді! Се мій обовязок піддавати ся його волі. А часом се страшно боляче приневолювати себе, щоби улягти кому.

Гільда. Уявляю собі.

Пані Сольнес. Так, так, особливо, як хто вражливий.

Гільда. А притім носить на собі ярмо стільки нещастя . . .

Пані Сольнес. Звідки знаєте про се?

Гільда. Од пана Сольнеса.

Пані Сольнес. В моїй присутності нерадо доторкаєть ся він сеї минувшини . . . Так, можете вірити мені, я багато, багато пережила у своєму житю . . .

Гільда (вдивляєть ся у неї із співчутєм). Мої ви бідні . . . Вперед була ся пожежа . . .

Пані Сольнес (зітхаючи). Так, страшила я тоді усьо.

Гільда. А відтак прийшло ще більше нещасте . . .

Пані Сольнес (не розуміючи). Ще більше? . . .

Гільда. Найбільше — здаєть ся мені.

Пані Сольнес. Про що ви думаете?

Гільда (тихо). Стратили ви тих двоє дітий.

Пані Сольнес. Ах так. Однак се що иншого. То вже така судьба; на се нема ради. Крім сього належить ся ще дяка Богови . . .

Гільда. І ви складаєте її?

Пані Сольнес. На жаль — не все. Знаю, що се мій обовязок, однак не все можна здобутись на його.

Гільда. Се цілком ясно.

Пані Сольнес. Відтак нераз приходить мені думка, що се була заслужена кара.

Гільда. За що?!

Пані Сольнес. Тому, що я замало показалаь витревалою в нещастю.

Гільда. Не розумію сього.

Пані Сольнес. Лишімо се, панно Гільдо. Не говорімо про дітий. Іхня доля повинна краще наповняти нас радістю, бо про щось краще не могли навіть мріяти. Однак побіч сього є ще інші страти, маленькі страти, які однак проймають болем цілу душу. А люди вважають се всьо за ніщо, за дрібницю.

Гільда (кладе руки на її коліна й глядить на неї з горячим співчутєм). Дорога панні, прошу, розкрийте свою душу передо мною.

Пані Сольнес. Я сказала, що се такі маленькі страти. Спалились приміром старинні портрети на стіні та старі шовкові сукні, що були в родині від — Бог зна! — кількох літ а дальше коронки матері й баби. Пропали також дорогоцінності родинні та . . . (зітхаючи) усі ляльки . . .

Гільда. Ляльки?

Пані Сольнес (придавленим од сльоз голосом). Було в мене десять прегарних ляльок.

Гільда. І вони також згоріли?

Пані Сольнес. Зовсім. Се для мене страшно болюча страта.

Гільда. Задержали ви ляльки ще із діточих літ?

Пані Сольнес. Я не ховала їх ніколи. Усе проживала разом з ними.

Гільда. В пізніших роках також?

Пані Сольнес. О так.

Гільда. А як вийшли заміж?

Пані Сольнес. І тоді. Підчас його неприсутности . . . А відтак огорнув їх вогонь. І ніхто не подумав, щоб виратувати їх — се страшно сумна думка. Ви не повинні сміяти ся з сього.

Гільда. Я і не смію ся.

Пані Сольнес. Бо і вони жили своїм життєм. Пригортала я їх до своїх грудий, як своїх дітей. (Доктор Гердаль стає з капелюхом у руці в дверях, які ведуть на ганок і постерігає сидячі пані).

Ява II.

Попередні. Доктор Гердаль.

Гердаль. Сидите тут під голим небом та ждете на простуду?

Пані Сольнес. О, ні. Надто лагідний воздух.

Гердаль. Се правда. Однак сталось що нового у вас, що ви покликали мене?

Пані Сольнес (встає). Справді. . . Я хотіла з вами про щось поговорити.

Гердаль. Прошу. Ходімо отже до кімнати. (До Гільди). Ви все ще в своїй гірській одежі?

Гільда (встає весела). Дійсно! Немов з голки! Однак сьогодні не думаю вже про верхи, ані пропасти, щоби наразитись на зломанє карку. Ми, докторе, полишимося у двох на долині, та будемо приглядатись вдовишу.

Пані Сольнес (перелякана, до Гільди). Тихше, пробіг тихше! Вже надходить! Старайтесь одвести його від тої думки й полишимося приятельками. Годитесь на се?

Гільда (кидаєть ся їй на шию). Які ви добрі!

Пані Сольнес (усуваючись лагідно). Отже згода. Є вже Гальвард, докторе, а я хочу з вами поговорити.

Гердаль. Чи в його справі?

Пані Сольнес. Так; розходить ся про його. Ходімо. . . (Пані Сольнес і Гердаль входять до кімнати. Сейчас по них з'являєть ся на ганку Гальвард Сольнес).

Ява III.

Сольнес. Гільда Вангель.

Сольнес (звернений до дверей, які обережно замкнено з середини). Завважали ви, панно Гільдо, що в хвили, коли я входжу, вона все виходить з кімнати?

Гільда (поважно). Завважала я, що ви своїм приходом все лякаєте її.

Сольнес. Можливо . . . на се не має ради. (Глядить на неї з увагою). Холодно вам? Бо так здається, немов би було вам холодно.

Гільда. Вертаю саме із могильного склепіння.

Сольнес. Що се значить?

Гільда. Що пройнялась його холодним подихом, пане будівничий.

Сольнес (повільно). Знаю вже . . . розумію. . . .

Гільда. Пощо ви сюди прийшли?

Сольнес. Я побачив вас з далека.

Гільда. Бачили отже й її?

Сольнес. Знав я, що сполочу її якщо прийду.

Гільда. Не любо вам, що вона так уникає вас?

Сольнес. Найчастійше почуваю тільки полекшу.

Гільда. Коли її не бачите?

Сольнес. Так . . .

Гільда. Се увільняє вас від оглядання її смутку за дітьми . . .

Сольнес. Так і се передовсім. (Гільда підходить з руками заложеними назад до крісла й розглядаєть ся по городі. (Хвилинка мовчанки). Говорили ви з нею довго? (Гільда мовчить). Про що говорили ви з нею? (Гільда все ще мовчить). Мусіла мабуть, бідненька, говорити про діти. (Гільда здригнулась неспокійно, відтак кивнула кілька разів головою). Вона ніколи не перестане жаліти тієї страти, поки житя буде. (Підходить до Гільди). Стоїте тепер знов немов який холодний камінь . . .

Гільда (відвертаєть ся і глядить на його широкими очима). Завтра від'їжджаю.

Сольнес (суворо). Від'їжджаєте?!

Гільда. Так.

Сольнес. Я не позволю на се!

Гільда. Щож тут маю робити із собою?

Сольнес. Маєте тут бути!

Гільда (міряючи його поглядом). Не ма по що. На ніщо не придам ся.

Сольнес (не надумуючись). Противно! Се доперва покажеть ся . . .

Гільда (неспокійно). Не можу наставати на людину, яку знаю. Не можу відбирати їй сього, що до неї належить.

Сольнес. Про се покищо не було бесіди

Гільда (говорить дальше). Колиб'я була чужою, се що иншого . . . Колиб'я не знала її ніколи . . . Однак женщина, яка розкриває перед мною свою душу . . . О, ні! Ніколи! . . .

Сольнес. Прецінь не жадаю од вас чогось сього рода . . .

Гільда. Но . . . но . . . можна уявити собі, що би з сього зробило ся. І тому відїзджаю!

Сольнес. А про мене й не подумаєте?! . . . Що буде тоді зі мною?! . . .

Гільда. Не пропадете. Маєте обовязки зглядом неї. Вони можуть вам виповнити життя!

Сольнес. Се за пізно. Отсі таємні сили . . . вони

Гільда. І отті чортики . . .

Сольнес. Дійсно! І вона . . . З неї виссали кров . . . (смієть ся гірко) . . . що-би на ній збудувати для мене щастє! (гірко). І вбили її для мене та прикували мене живого до трупа моєї жінки. (Здрігаючись від відрази). І се моя доля — мені, який не потрафить жити без радості та щастя!

Гільда (сідає по другій стороні стола на лавці; схиляє лікті на столі, голову на

руки й думає хвилину). Які будови задумуєте в будущині?

Сольнес (потрясає головою). Сумніваюся, чи буде варта на се подивитись.

Гільда. Не будете вже будувати соняшних, гарних осель для батьків, материй та громадки дітей? . . .

Сольнес. Хотів би знати, кому на потїху? . . .

Гільда. Бідний мій учителю! А однак над сим працювали ви цілих десять літ . . . майже життя своє вложили ви в се . . . і тільки в се . . .

Сольнес. На жаль — ваша правда!

Гільда (вибухаючи). Ах, яке се всьо марне, суєтне! . . . Таке страшно суєтне! . . .

Сольнес. Що ви вважаєте марним?

Гільда. Не могли впімнути ся о своє щастє, о се, що становить суть життя! А причина? Бо хтось знакомий знайшов ся на дорозі!

Сольнес. Хтось, кого годі обминати.

Гільда. Бажалаб'я знати, чи се дійсно не можна. А однак . . . Ах, щоб' се всьо могло бути тільки сном! . . .

Сольнес (сідає на фотелі біля стола). Гільда, чи у батька мали ви спокійний, затишний куток?

Гільда (сильним голосом). Мала я тільки клітку.

Сольнес. І ніколи не вернете до цієї клітки?

Гільда (я. в.) Лісовий птах не вертає ніколи до клітки!

Сольнес. Волишь знімати ся у вольнім просторі . . .

Гільда (я. в.) Хижі волять погоню за добычею . . .

Сольнес (задивлений у неї). Особливо, якщо не бракує їм смілости Вікінгів . . .

Гільда (звичайним голосом). І ще чого? Говоріть?

Сольнес. І здорового сумління.

Гільда (сідає випрямлена на лавці; очі її прояснились радісним поглядом). Знаю вже, що ви тепер будете будувати.

Сольнес. Так отже знаєте більше, як я самий.

Гільда. Бо ви дуже отяжілі . . .

Сольнес. Отже що?

Гільда. Замок.

Сольнес. Що се за замок?

Гільда. Для мене.

Сольнес. Вже думаєте про замок?

Гільда. Чи не винні ви мені царство? Станете перечити може?

Сольнес. Якщо ви впевняете . . .

Гільда. А бачите. Обіцяли ви царство, а до царства належить замок, не заперечите прецінь?

Сольнес (щораз свобіднійше). Дійсно, так звичайно буває.

Гільда. Отже не отягайте ся! Візьміть ся до будови.

Сольнес (сміючись). Так скоро? Не надумавшись?

Гільда. Так! Бо минає десятый рік, а я не думаю довше ждати. Давайте замок!

Сольнес. Се не жарт бути вашим довжником!

Гільда. Треба було перед тим про се подумати, тепер запізно. (Ковтає в стіл.) Сейчас замок! Віддайте замок! Не марнуйте часу!

Сольнес (на пів поважно, схиляєть ся до неї і говорить з притиском.) Як властиво ви уявляєте собі той замок?

Гільда (її погляд сповиваєть ся повільно млою; вслухуєть ся в звуки своїх слів.) Мій замок мусить бути збудований високо — дуже високо, серед вільного простору, щоби вид був далекий, безмежний . . .

Сольнес. А вежа висока?..

Гільда. І вежа мусить бути висока, страшно висока, а на вершку вежі буде завішений . . .

Сольнес (прикладає мимовільно руку до чола). Ах, що ви з такою радістю говорите про такі недосяжні висоти!...

Гільда. Певно! Там бажалаб я сама стояти й бачити тих, що будують церкви і дома для батьків, материй та їх дітей. І ви будете мати вступ на отті верхи...

Сольнес (потишує голос). Будівничий буде мати доступ до кімнат царівни?

Гільда. Якщо тільки захоче!

Сольнес (ще тихше). В такому случаю будівничий без сумніву покористується привілеєм.

Гільда. І будівничий прийде?

Сольнес. Однак не можна буде йому будувати — тому бідному будівничому!

Гільда (з житем.) Противно! Буде нас двоє і тоді пічнемо будувати найкрасші річі — не видані досі!

Сольнес (зацікавлений). Що-ж то буде?...

Гільда (потрясає головою і вдивляючись у його з усміхом, говорить як до дитини). Ті будівничі се — страшно дурненький народ!

Сольнес. Не перечу — є дурні! Однак скажіть мені, що буде з отсею незвичайною будовою, яку разом збудуємо?

Гільда (мовчить хвилину, відтак говорить, розглядаючись не рішено.) Замки — на леді.

Сольнес. Замки на леді?

Гільда. Так, замки на леді. А знаєте ви, що се за диво, отті замки на леді?

Сольнес. Говорили ви, що се найбільше чудо світа.

Гільда (встає скоро і говорить, розмахуючи руками). Звичайна річ... Притім се страшно вигідний порт для людей і легкий до вибудованя навіть для будівничих... (з іронією)... які зазнають завороту голови!

Сольнес (встає також.) Від сьогодні будуємо разом, панно Гільдо!

Гільда (всміхаючись недовірливо.) Замки на леді?

Сольнес. Так, тільки основа їх буде тверда. (Рагнар Бровік входить із бічної кімнати з великим, зеленим вінком у руці. Вінок плетений з цвітів та лент.)

Ява IV.

Попередні. Рагнар Бровік.

Гільда (вибухаючи радістю). Вінок! Ах, що се за гарний вид буде!

Сольнес (здивуваний). Се ви приносите вінок?

Рагнар. Я обіцяв робітникам.
Сольнес (спокійно). Мабуть батькови
краще?

Рагнар. Ні.

Сольнес. Не принесли йому мої слова
полекші?

Рагнар. Прийшли за пізно.

Сольнес. Запізно!

Рагнар. Ще перед тим стратив свідо-
мість. Мав сильний атак.

Сольнес. Вертайте отже домів! Не
лишайте батька самого!

Рагнар. Я непотрібний йому.

Сольнес. Однак ви не повинні його
лишати.

Рагнар. Вона біля його.

Сольнес (вагаючись). Кая?

Рагнар (сумовито). Кая. Хтож би ин-
ший?

Сольнес. Вертайте домів — для неї і
для його. Лишіть у мене вінок.

Рагнар (повздержує іронічний усміх.)
Ви хиба сами не...

Сольнес. Прошу, полишіть се мені.
Вертайте домів; сьогодні ви не потрібні мені.

Рагнар. Знаю, що я вже взагалі вам
не потрібний, однак сьогодні хочу поли-
шитись.

Сольнес. Якщо так дуже вам на тім
залежить, так полишіть ся.

Гільда (біля крісла). Пане Сольнес,
звідси буду подивляти вас.

Сольнес. Мене?!

Гільда. Се буде страшно цікаво!

Сольнес (тихше). Про се поговоримо
без свідків (сходить з вінком до городу).

Ява V.

Рагнар Бровік. Гільда Вангель.

Гільда (глядить хвилину за зникаючим
Сольнесом; потім звертаєть ся до Рагнара).
Здаєть ся мені, що йому належалось бодай
кілька слів подяки.

Рагнар. Йому? Йому мав я дяку-
вати?

Гільда. Так; ви повинні були се вчи-
нити.

Рагнар. Я вам повинен подякувати,
пані.

Гільда. Чому так говорите?

Рагнар (не звертаючи уваги на сі
слова). Однак бережіть ся, пані! Його треба
проникнути наскрізь!

Гільда (з житєм) О, його знаю добре!

Рагнар (усміхаєть ся гірко.) Йому дя-
кувати, що роками давив мені віддих, що
вчинив, що рідний батько почав сумніватись

про мене, що я сам почав тратити віру в себе...
І всьо се тільки тому вчинив...

Гільда (немов знята прочуттем). По що? говоріть?

Рагнар. Щоби її міг задержати біля себе.

Гільда (зриваєть ся). Сю панну від столика?

Рагнар. Так.

Гільда (грозиць йому затисневим пяс-туком). Се неправда! Се наклеп!

Рагнар. Не вірив я в се до сьогондя, до хвилі, коли сама виявила се!

Гільда (нечувано обурена). Що вияви-ля? Мушу се знати!!

Рагнар. Сказала, що скував її душу і серце, що усї її думки належать до його, що ніколи не покине його, бо . . .

Гільда (з вогнем в очах). Вона му-сить се вчинити!

Рагнар. Хто приневолить її до сього?

Гільда. Він сам вже не бажає собі сього.

Рагнар. Тепер вже ні. Розумію вже тепер усьо. Вона була йому тільки кулею при носі.

Гільда. Нічо не розумієте, коли гово-рите такі дурниці! Я скажу вам, чому він держав її.

Рагнар. Чому?

Гільда. Щоби ви не втікли йому.

Рагнар. Сказав се вам?

Гільда. Ні, однак так є! Бо так му-ситъ бути! (Строго). Бо я так хочу!

Рагнар. А саме коли ви прибули, ка-зав їй забратись.

Гільда. Ні! Вам казав забиратись! Що можуть обходити його чужі дівчата?!

Рагнар (задумавшись). Отже він мав-би через той цілий час лицемірно лякатись мене?

Гільда. Він лякати ся? Се надто ве-лика зарозумілість.

Рагнар. О, що я можу до чого при-дати ся, мусів давно завважати. А що до сього, то трусьм вчинило його уродженне.

Гільда. Його!? Не вмовите сього в мене . . .

Рагнар. Під деяким зглядом є він ним. Він, той великий будівничий. Забрати собі щастє инших — як се вчинив з батьком та зі мною — сього не лякаєть ся, однак' вилізти на руштованне — хорони його Боже пе-ред сим.

Гільда. О, ви помиляєтеся! Треба бу-ло бачити його на такій недосяжній висоті, під хмарами, як я його бачила.

Рагнар. Бачили його?

Гільда. Бачила; можу впевнити вас. А отта сміливість та свобода, яка на хвилину не кидала його!

Рагнар. Чув я, що раз в життю він відважився на се; одинокий раз. Ми молоді нераз про се говоримо. Однак тепер нема сили, яка зневолилаб його повторити се вдруге.

Гільда. Сьогодні повторить се!

Рагнар (іронічно). Надто ви легковірні.

Гільда. Сьогодні побачимо його на вершку вежі.

Рагнар. Не побачите його, ані ви ані я.

Гільда (з життям). Побачу його! Хочу і мушу побачити його!

Рагнар. Ошукається пані. Не здобуде ся він на се, не буде довіряти своїй смілості він, великий будівничий. (Пані Сольнес входить з кімнати на ганок).

Ява VI.

Попередні, Пані Сольнес.

Пані Сольнес (оглядаючись довкола). Нема його тут? Пішов де?

Рагнар. Пан Сольнес пішов до робітників.

Гільда. Пішов з вінком.

Пані Сольнес (перелякана). З вінком? Боже! Боже! . . . Пане Бровік, підіть до його і приведіть його сюди.

Рагнар. Сказати, що пані просять його?

Пані Сольнес. Добре, скажіть се . . . Вкінці ні . . . ні . . . не згадуйте краще про мене. Скажіть, що є тут хтось, що хоче з ним зараз говорити.

Рагнар. Сповню ваше бажання, ласкава пані. (Виходить сходами на город).

Ява VII.

Пані Сольнес. Гільда Вангель.

Пані Сольнес. Ви й не зрозумієте, як я страшно лякаю ся.

Гільда. Чи се так небезпечно?

Пані Сольнес. Се прецінь ясно. Подумайте тільки, колиб він справді про се думав і виліз на вежу!

Гільда (зацікавлена). Думаєте, що се зробить?

Пані Сольнес. Його задумів не можна ніколи провидіти. Він здібний до всього.

Гільда. Вважаєте його за несповна? . . .

Пані Сольнес. Не знаю вже, за що маю вважати його. Наш лікар стільки розказував. А коли при тім нагадаю собі деякі його погляди. . . (Доктор Гердаль являється в відчинених дверях.)

Ява VIII.

Попередні. Доктор Гердаль.

Гердаль. Нема ще його?

Пані Сольнес. Думаю, що прийде.
Саме післала я по його.

Гердаль (підходить ближше). Однак
ви будете так добрі зайти в кімнату . . .

Пані Сольнес. О, ні, ні! Зажду на
Гальварда.

Гердаль. Там ждуть пані, що прийшли.

Пані Сольнес. Мій Боже, саме тепер!

Гердаль. Бажають бути свідками
свята відслонення дому.

Пані Сольнес. Отже мушу піти до
них, бо се-ж мій обов'язок.

Гільда. Не моглиб ви казати їх пе-
репросити?

Пані Сольнес. Ні, се неможливо.
Якщо раз прийшли, мушу їх прийняти. Однак
ви полишіть ся тут та поговоріть з ним.

Гердаль. І прошу задержати його,
скільки можна найдовше.

Пані Сольнес. Зробіть се, прошу,
для мене! Не дайте йому відійти звідси.

Гільда. Чи не булоби краще, ко-
либ ви се вчинили?

Пані Сольнес. Мій Боже, власти-
во мій обов'язок. Однак коли маєть ся стільки
обов'язків . . .

Гердаль (дивлячись на город). Іде!...

Пані Сольнес. А я мушу піти до
своїх гостей.

Гердаль (до Гільди). Не говоріть йо-
му про мене.

Гільда. Не скажу. Знайдемо собі
легко щось до розмови.

Пані Сольнес. А затримайте його
тут конечно. Надіюсь що се вам удасть ся.
(Пані Сольнес і доктор Гердаль входять до
кімнати. Гальвард Сольнес входить сходами
на ганок).

Ява IX.

Сольнес. Гільда Вангель.

Сольнес. Сказано мені, що тут хоче
хтось зі мною говорити.

Гільда. Се я власне хотіла просити
вас о кілька хвилин розмови.

Сольнес. Пані, я лякав ся, чи се не
Аліна і доктор.

Гільда. Здаєть ся, що ви доволі
трусливі.

Сольнес. Так думаєте?

Гільда. Люди говорять, що ви ляка-
єтесь ходити по руштованнях.

Сольнес. Но, що до сього, то не пе-
ресту . . . що потрібно деякої вирази.

Гільда. Гому лякаєтесь?

Сольнес. Так, лякаю ся.

Гільда. Лякаєтесь, щоби не злетіти й не зломити карку?

Сольнес. Ні, сього не лякаю ся!

Гільда. Чогож?

Сольнес. Лякаю ся відплати, панно Гільдо.

Гільда. Відплати? (потрає головою). Не розумію того.

Сольнес. Сідайте, зрозумієте.

Гільда. Слухаю вас. (Сідає на кріслі й вдивляється у його з ожиданнем).

Сольнес (кидає капелюх на стіл). Знаєте мабуть, що перші мої будови, були церкви.

Гільда (притакує). Знаю!

Сольнес. І можу се про себе сказати: будував я отсі маленькі доми божі з таким почуттям радості, вдовolenня... що... що...

Гільда. Що?

Сольнес. Що припускав я, що міг бути вдоволений той...

Гільда. Хто такий?

Сольнес. Той, кому ті доми будовано! На чию честь та славу були посвячені!

Гільда. А так!... Звідки-ж отта певність, що не вдоволив ся вашою працею?

Сольнес (іронічно). З мене вдоволений! А отті чортики, які обібрали собі мене

за місце для своїх іграшок?! Які на хвилину не покидають мене, в день і в ночі...

Гільда. Отже ті чортики...

Сольнес. Вони... А притім нераз почував я, ще не успів його вдоволити. (Таємно). Тут лежить саме причина пожежі старого дому.

Гільда. Отже се було причиною?

Сольнес. Не догадали ся сього? Бажав він дати мені нагоду стати майстром у мойому фаху, щоби будував я йому ще красші церкви. З початку не міг я відгадати його наміру, однак потім, майже несподівано розікрив ся він передімною.

Гільда. Колиж се було?

Сольнес. Тоді, як будував я там у вас церков в Лізангер.

Гільда. Я догадала ся сього.

Сольнес. Бо, бачите пані, тоді міг я спокійно задумуватись над ріжними пригодами. І зрозумів я вкінці, чому забрав він у мене отті діти. Зробив се тому, щоб увільнити мене од всякого рода оков, любови, щастя і так дальше. Бажав, щоб став я тільки будівничим, нічим більше. Мав я ціле своє життя посвятити на се, щоби будувати для його святині (сміється). Однак се на ніщо не здало ся.

Гільда. Щож ви тоді зробили?

Сольнес. Почав я досліджувати та ні-
навати себе самого...

Гільда. А відтак?

Сольнес. Відтак доконав я неможли-
вої річі; як він!

Гільда. Неможливої річі?

Сольнес. До того дня не злобує са-
я на се, щоби стати там ген у горі, на
вершку вежі. А тоді вчинив я се!

Гільда (зривається). Так, ви се вчи-
нили!

Сольнес. І коли став я на вершку й
завісив вінок, сказав я до його: Вислухай
мене, могутній! Від тепер бажаю я також
бути вольним будівничим. Буду мати свої
царства, як ти маєш свої. Не буду будувати
вже церков, тільки оселі для домашніх огнищ!

Гільда (з палаючими очима). Се були
тоті звуки, які линули до мене з гори!

Сольнес. Однак потім знайшов ви
собі відплату.

Гільда. Як се?

Сольнес (пригноблений). Будованні
домів для людей нічого не варта.

Гільда. Се ви говорите тепер?

Сольнес. Се найсвіжіша здобач
мояго духа. Люди не потребують мешкаль-
них домів... для щастя. І я не потребував
сього, о скільки можу говорити про якість

домашнє огнище... (Сміється повільно, гірко).
Бачите пані, отсе остаточний вислід в моєї
довголітньої праці. Не зробив я властиво
нічого. І нема вже у мене надії на ніщо.
Усюди те ніщо...

Гільда. І вже в будущині не будете
нічо будувати?

Сольнес (з життям). Противно; до-
перва тепер почну будувати.

Гільда. Що-ж будете будувати? Ска-
жіть!

Сольнес. Виключно се, що після
мояго пересвідчення може бути огнищем
людського щастя!

Гільда. Тепер без сумніву маєте на
думці наші замки на леді.

Сольнес. Згадали ви, пані!

Гільда. Лякаю ся, щоб при тім не
зазнали завороту голови.

Сольнес. О ні! Якщо підемо обоє,
сперті о себе, то нема чого лякати ся, панно
Гільдо.

Гільда (роздратовано). Обоє? Проче
ви усунете?

Сольнес. Щож ви розумієте під
прочим?

Гільда. Но... на примір отся. Кая
від головної книги? Забули про неї?

Сольнес. Аліна розказувала вам про неї?

Гільда. Чи се правда?

Сольнес (гнівно). На сього рода питання не одвічаю! Ви повинні безуслівно і сліпо вірити мені!

Гільда. Чинила я се через десять літ.

Сольнес. Отже витривайте у тому і далше!

Гільда. Колиб тільки могла я вас побачити ще раз онтам у горі серед хмар!

Сольнес (пригноблено). Ах, панно Гільдо, моє буденне життя далеко відбігає від сього!

Гільда (настійчиво). Однак я сього хочу! Хочу! (благаючи). Ще тільки одинокий раз! Доконайте ще раз неможливу річ!

Сольнес (глядить на неї). Якщо збуду ся на се, тоді розговорю ся в ним, як тоді.

Гільда (із більшою цікавістю). Що ж ви скажете йому?

Сольнес. Сказавби я йому: вислухай мене, могутній владарю, можеш судити мене після своїх задумів, однак мимо сього збудую я чудо над чужими! . . .

Гільда (з жахом). О, так! так!

Сольнес. А будувати буду разом із своєю княжною, яку покохав я . . .

Гільда. Так говоріть до його, так!

Сольнес. І скажу йому ще се: А тепер сходжу у долину, огорну її вогнем обіймів і силою пошліу! . . .

Гільда. Богато, багато поцілуїв! . . .

Сольнес. Так, багато, скажу йому се.

Гільда. А відтак?

Сольнес. Зніму капелюх, верну на землю і сповню се, що сказав.

Гільда (з простягнутими раменами). Бачу вже вас там у горі, як тоді, коли звуки линули од ваших слів на долину!

Сольнес (глядить на неї із схиленою головою). Як ви стали ся тим, чим ви є тепер?

Гільда. Як ви вчинили мене тою, якою я є тепер?

Сольнес (рішучо). Царівна дістане свій замок.

Гільда (плеще з радости в долоні). Ах . . . учителю! . . . Мій чудесний замок! . . . Мій замок — на леді!

Сольнес. З гранітними фундаментами!

(Товпа народу, пересуваючи ся незначно серед дерев, зібралась на вулиці. Далеко, за ново вибудованим домом, роздають ся звуки музики. Пані Сольнес, загорнена в смушеву нагортку, доктор Гердаль з її білим шалем на руці та кілька пань вказують

ся на ганку. Рагнар Бровік входить рівночасно з города).

Ява X.

Попередні. Доктор Гердаль. Рагнар Бровік. Кілька пань.

Пані Сольнес. Будемо мати також музику?

Рагнар. Так, ласкава пані. Се із робітничого товариства. (До Сольнеса). Управитель будови дозволив мені вилізти на вежу.

Сольнес (беручи капелюх). Добре. Піду там до його.

Пані Сольнес (перелякана). По що там ідеш, Гальварде?

Сольнес (строго). Мушу бути на долині біля робітників.

Пані Сольнес. На долині . . . Правда, що тільки на долині?

Сольнес. Я прецінь празвичаєний до сього в щоденнім життю. (Сходить до города)

Ява XI.

Попередні без Сольнеса.

Пані Сольнес (кличе за ним). Скажи тому чоловікови Гальварде, щоби заховав всяку обережність! Прошу тебе о се!

Гердаль (до пані Сольнес). Бачите

пані, я не помилив ся. Він цілком не думає про сю шаленість.

Пані Сольнес. Яке у мене тепер легке, безжурне серце! Вже двоє людей злетіло нам звідти. І оба знайшли смерть на місци! (Звертаєть ся до Гільди). Я дуже дякую вам, що змогли відмовити його . . . Я не потрапила би сього . . .

Гердаль (весело). Так, так, панно Вангель, вже то ви потрафите вчинити чоловіка безвільним, як що вам на тім залежить! (Пані Сольнес і Гердаль підходять ближше до пань, які стоять біля сходів і дивлять ся у город. Гільда стоїть на середині ганку).

Рагнар (підходить до неї. Говорить тихо, усміхаючись іронічно). Бачите пані там на вулиці тих молодих людей?

Гільда. Бачу.

Рагнар. Се товариші, які прийшли приглянутись будівничому.

Гільда. Не бачили його ще?

Рагнар. Бажають побачити, як не стане у його відваги стати на дошках власного дому!

Гільда. По що зійшлись ті дураки?

Рагнар (іронічним голосом). Він держав нас так довго на долині, тепер ми бажемо побачити, як виглядає він серед сірої товпи оттих земних створинь.

Гільда. Сього не побатите!

Рагнар (усміхаєть ся). Так?! А деж його побачимо?

Гільда. В горі! Над вашими марними тілами.

Рагнар (смієть ся). Його?! Нема дурних, щоби повірити.

Гільда. Він хоче стати на вершку вежі і там його побачите!

Рагнар. Він хоче! Вірю, що хоче, тільки не може! Дістане завороту голови, поки дійде до половини дороги!

Гердаль (показуючи на город). Бачите пані! Там найстарший з робітників представляє драбину.

Пані Сольнес. Тепер мусить взяти ще із собою вінок. Ах, коби був тільки обережний!

Рагнар (глядить недовірливо в город і кличе). Алеж то сам! . . .

Гільда (вибухаючи радістю). То сам будівничий!!

Пані Сольнес (з криком тривоги). Ах, се Гальвард! Мій Боже! . . . Гальварде! Гальварде!!

Гердаль. Тихо! Не кличте його пані!

Пані Сольнес (тратячи свідомість). Не пуцу його! Він мусить вернути!

Гердаль (бере її за руку). Ні кроку дальше . . . Прошу не отворити уст!

Гільда (не ворухаючись слідить Сольнеса). Іде . . . іде . . . все в гору . . . щораз висше . . . глядїть . . .

Рагнар (вижидуючи). Він мусить вернути ся! Се неможливо . . .

Гільда. Що раз висше.. Вже близько мети . . .

Пані Сольнес. Я вмираю з тривоги.. Не видержу сього виду..

Гердаль. Не дивїть ся на се, пані!

Гільда. Станув на вершку! На найвисшому щеплі!

Гердаль. Прошу стояти спокійно! Позір!

Гільда (тішить ся тихо). Вкінці! Вкінці! Бачу його знова вольним і великим!

Рагнар (недовіряючи). Се вже..

Гільда. Бачила я його таким через оттих довгих десять літ. З якою силою він там стоїть! Яке се незвичайне!.. Тепер завішує вінок на вершку вежі!

Рагнар. Сей вид здаєть ся мені цілковитою неможливістю!

Гільда. Так, він доконав тепер неможливости! (з деяким ваганнем у голосі). Є там хто біля його у горі?

Рагнар. Нема нікого..

Гільда. Є Прецінь говорить до когось . . .

Рагнар. Помиляєтесь пані.

Гільда. А не чуєте там співу в горі?

Рагнар. Се мабуть шум вітру у коронах дерев.

Гільда. Чую спів! шалений спів! (Кличе в безмежній радості). Глядїть! Глядїть! Знімає капелюх! Кланяєть ся довкола! Відповідajte йому раз! Се чудо!! (Вириває докторови білий шаль, підносить його у гору і кличе. Хай живе будівничий Сольнес!

Гердаль. Перестаньте пані! Пробіг перестаньте! (Пані на ганку винимають хустинки й вимахують ними. З вулиці доходять оклики подиву. Нараз мовкнуту і змінюють ся в крик тривоги. Видко, як з гори летить тіло чоловіка, під тягарем якого ламають ся дошки й шаблі).

Пані Сольнес і Пані (рівночасно). Паде! Паде! (Пані Сольнес схиляєть ся і паде омліла: серед криків та нескazanого замішання піднімають її пані. Товпа ломить тин і вдираєть ся в город. Гердаль біжить на долину. — Хвилина перерви.

Рагнар (опираєть ся о крісло, дріжучи). Мусить бути розбитий на кусні!

Одна з пань (підчас коли вносять паню Сольнес до кімнати). Біжіть по доктора!

Рагнар. Не можу рушити ся з місця!
Друга з пань. Пішліть кого иншого!
Рагнар (хоче крикнути). Як там? Живе?

Голос з города. Будівничий вбитий!
Инші голоси (близше). Ціла голова розбита. Упав на каміне.

Гільда (звертаєть ся до Рагнара й говорить поволи). Не побачу його вже у горі!
Рагнар. Се страшне! А однак не міг...

Гільда (немов з німим, безпритомним триумфом). Однак дійшов до вершка. І чула я у горі звуки арф. (Підносить високо шаль і кличе в дикій радості). Мій, мій будівничий.

КІНЕЦЬ.

НБ ПНУС

256025

**Галицька Накладня
Якова Оренштайна в Коломиї.**

Видала також :

Народний Декляматор.

Одинока книжка того рода в руській мові.
Має 320 сторін, а містить прегарні деклямації пригожі на всяку оказію.
Поезії, які є в сій книжці — се в найкращих поезій найліпших руських письменників.

Оправлений в полотно коштує 1 К 20
з поштовою пересилкою 1 К 40 с.

Хто купує 10 книжок, той платит, всего лиш 12 корон, а пошту оплачує накладня.

Видавнича книгарня

Якова Оренштайна в Коломиї
дістала на головний склад і поручає :

РУСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ СЛОВАРЬ

проф. Омеляна Поповича,
ціна в полотно оправленого примірника 5 кор.
з пересилкою 5 кор. 40 сот.

Весняні вечери,

новелі Леся Гринюка, ціна брошурованого примірника
1 кор. 20 сот.

НБ ПНУС

256025